

Vládní návrh

ZÁKON

ze dne 2020,

kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ

Změna občanského zákoníku

Čl. I

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 460/2016 Sb., zákona č. 303/2017 Sb., zákona č. 111/2018 Sb., zákona č. 171/2018 Sb., zákona č. 33/2020 Sb., zákona č. 163/2020 Sb. a zákona č. .../2020 Sb., se mění takto:

1. V § 32 odst. 2 se na konci textu věty první doplňují slova „; to neplatí, pokud třetí osoba věděla, že si zástupci odporují“ a věta druhá se zrušuje.
2. V § 36 se dosavadní text označuje jako odstavec 1 a doplňuje se odstavce 2, který zní:
„(2) I když je nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, způsobilý jednat v určité záležitosti samostatně, lze podmínit, že následky právního jednání nastanou až souhlasem zákonného zástupce nezletilého uděleným v určené lhůtě, jinak ve lhůtě dvou týdnů od vyžádání; to neplatí pro právní jednání osobní povahy a právní jednání podle § 33.“.
3. V § 898 odst. 2 úvodní části ustanovení se slova „třeba zejména“ nahrazují slovy „vždy třeba“.
4. V § 898 odst. 2 písmena a) až d) znějí:

„a) nabývá, zcizuje nebo zatěžuje nemovitou věc nebo podíl na ní,

b) zcizuje nebo zatěžuje majetek jako celek, ledaže jeho hodnota nepřevyšuje částku odpovídající dvacetinásobku životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu, nebo nabývá, zcizuje nebo zatěžuje majetek v hodnotě převyšující částku odpovídající stonásobku životního minima jednotlivce podle jiného právního předpisu,

c) uzavírá dohodu dědiců o výši dědických podílů nebo rozdělení pozůstalosti, odmítá dědictví nebo prohlašuje, že nechce odkaz, nebo

d) uzavírá smlouvu

1. zavazující k trvajícimu nebo opětovnému plnění nebo smlouvu týkající se jeho bydlení na dobu delší než tři roky nebo na dobu trvající i po nabytí zletilosti dítětem, nebo

2. úvěrovou nebo obdobnou.“.

5. V § 898 odstavec 3 zní:

„(3) Je-li to v zájmu dítěte, může soud zúžit okruh právních jednání, která podléhají souhlasu soudu.“.

6. V § 898 se doplňuje odstavec 4, který zní:

„(4) Jednal-li rodič za dítě bez souhlasu soudu, lze právní jednání prohlásit za neplatné, jen působí-li dítěti újmu.“.

7. Za § 899 se vkládá nový § 899a, který zní:

„§ 899a

(1) Splnění peněžitého dluhu z právního jednání nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, lze vymoci pouze z majetku, který nezletilý nabyl před nabytím plné svéprávnosti, a majetku, který nabyl právním jednáním vztahujícím se výlučně k majetku nabytému před nabytím plné svéprávnosti; to neplatí pro peněžitý dluh vzniklý při výdělečné činnosti podle § 33.

(2) Za peněžitý dluh dítěte, který vznikl z právního jednání učiněného před nabytím plné svéprávnosti, ručí rodič, který za dítě jednal nebo mu k právnímu jednání udělil souhlas; tím není dotčen § 876 odst. 3. Ručitel nemůže vymáhat po dlužníkovi vyrovnání tohoto dluhu.“.

8. V § 1932 se na konci textu odstavce 1 doplňují slova „a věřitel s tím souhlasí“.

9. V § 1932 odstavec 2 zní:

„(2) Je-li dlužníkem spotřebitel, který je v prodlení s plněním dluhu, započte se plnění nejprve na náklady již určené, pak na jistinu pohledávky, poté na úroky a nakonec na úroky z prodlení.“.

10. V § 2048 se dosavadní text označuje jako odstavec 1 a doplňuje se odstavec 2, který zní:

„(2) K ujednání, kterým se zavázal k plnění smluvní pokuty nezletilý, který v době ujednání nedovršil patnácti let, se nepřihlíží.“.

11. V § 2279 odst. 4 se část věty za středníkem nahrazuje slovy „tomu, kdo nemůže jednat bez zákonného zástupce, opatrovníka nebo poručníka, skončí tato lhůta uplynutím jednoho měsíce ode dne, kdy zákonného zástupce získal nebo kdy se opatrovník nebo poručník ujal

funkce“ a na konci odstavce se doplňuje věta „Dnem dojití oznámení pronajímateli její nájem zaniká.“.

12. Za § 2282 se vkládá nový § 2282a, který zní:

„§ 2282a

(1) Přejde-li nájem na nezletilého, který ke dni smrti nájemce nenabyl plné svéprávnosti, lze splnění dluhu z nájmu vymoci pouze z majetku podle § 899a odst. 1; to platí i tehdy, je-li jako člen nájemcovy domácnosti zavázán z dluhů, které z nájmu vznikly před jeho smrtí.

(2) Zákonný zástupce, opatrovník nebo poručník, který za nezletilého nájem neukončil, ač mohl rozumně předpokládat, že povinnosti vyplývající z nájmu nebude nezletilý schopen plnit, ručí za dluh z nájmu vzniklý ode dne, kdy se ujal funkce, pokud s nezletilým v bytě po přechodu nájmu žil. Ručitel nemůže vymáhat po dlužníkovi vyrovnání tohoto dluhu.“.

13. V § 2920 odst. 1 a 2 se za slova „který“ vkládají slova „dovršil třinácti let a“.

14. V § 2920 se doplňuje odstavce 3, který zní:

„(3) Škodu způsobenou nezletilým mladším třinácti let nahradí ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Nedošlo-li ke škodě v důsledku zanedbání náležitého dohledu, nahradí škodu nezletilý, způsobil-li ji činem povahy úmyslného trestného činu nebo je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného.“.

15. V § 2921 odst. 1 větě první se za slovo „škůdcem“ vkládají slova „, je-li jím nezletilý, který dovršil třinácti let, nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou,“.

16. V § 2921 se dosavadní text označuje jako odstavce 1 a doplňuje se odstavce 2, který zní:

„(2) Není-li nezletilý škůdce povinen k náhradě a ke škodě nedošlo v důsledku zanedbání náležitého dohledu, nahradí škodu ten, kdo má a vůči dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného.“.

Čl. II

Přechodná ustanovení

1. Na právní poměry osoby, která nabyla plné svéprávnosti přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se použijí dosavadní právní předpisy.

2. Na plnění dluhu z právního jednání učiněného přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se použije § 1932 zákona č. 89/2012 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.

3. Právo na plnění smluvní pokuty nebo penále, které vzniklo přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se posuzuje podle dosavadních právních předpisů. Vymoci splnění tohoto dluhu lze však z majetku osoby, která nabytla plně svéprávnosti nejdříve v den nabytí účinnosti tohoto zákona, pouze v rozsahu podle § 899a odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

4. Došlo-li k porušení povinnosti přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, posoudí se právo na náhradu škody podle dosavadních právních předpisů.

ČÁST DRUHÁ

Změna občanského soudního řádu

Čl. III

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 36/1967 Sb., zákona č. 158/1969 Sb., zákona č. 49/1973 Sb., zákona č. 20/1975 Sb., zákona č. 133/1982 Sb., zákona č. 180/1990 Sb., zákona č. 328/1991 Sb., zákona č. 519/1991 Sb., zákona č. 263/1992 Sb., zákona č. 24/1993 Sb., zákona č. 171/1993 Sb., zákona č. 117/1994 Sb., zákona č. 152/1994 Sb., zákona č. 216/1994 Sb., zákona č. 84/1995 Sb., zákona č. 118/1995 Sb., zákona č. 160/1995 Sb., zákona č. 238/1995 Sb., zákona č. 247/1995 Sb., nálezů Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 31/1996 Sb., zákona č. 142/1996 Sb., nálezů Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 269/1996 Sb., zákona č. 202/1997 Sb., zákona č. 227/1997 Sb., zákona č. 15/1998 Sb., zákona č. 91/1998 Sb., zákona č. 165/1998 Sb., zákona č. 326/1999 Sb., zákona č. 360/1999 Sb., nálezů Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 2/2000 Sb., zákona č. 27/2000 Sb., zákona č. 30/2000 Sb., zákona č. 46/2000 Sb., zákona č. 105/2000 Sb., zákona č. 130/2000 Sb., zákona č. 155/2000 Sb., zákona č. 204/2000 Sb., zákona č. 220/2000 Sb., zákona č. 227/2000 Sb., zákona č. 367/2000 Sb., zákona č. 370/2000 Sb., zákona č. 120/2001 Sb., zákona č. 137/2001 Sb., zákona č. 231/2001 Sb., zákona č. 271/2001 Sb., nálezů Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 276/2001 Sb., zákona č. 317/2001 Sb., zákona č. 451/2001 Sb., zákona č. 491/2001 Sb., zákona č. 501/2001 Sb., zákona č. 151/2002 Sb., zákona č. 202/2002 Sb., zákona č. 226/2002 Sb., zákona č. 309/2002 Sb., zákona č. 320/2002 Sb., nálezů Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 476/2002 Sb., zákona č. 88/2003 Sb., zákona č. 120/2004 Sb., nálezů Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 153/2004 Sb., zákona č. 237/2004 Sb., zákona č. 257/2004 Sb., zákona č. 340/2004 Sb., zákona č. 436/2004 Sb., zákona č. 501/2004 Sb., zákona č. 554/2004 Sb., zákona č. 555/2004 Sb., zákona č. 628/2004 Sb., zákona č. 59/2005 Sb., zákona č. 170/2005 Sb., zákona č. 205/2005 Sb., zákona č. 216/2005 Sb., zákona č. 342/2005 Sb., zákona č. 377/2005 Sb., zákona č. 383/2005 Sb., zákona č. 413/2005 Sb., zákona č. 56/2006 Sb., zákona č. 57/2006 Sb., zákona č. 79/2006 Sb., zákona č. 112/2006 Sb., zákona č. 113/2006 Sb., zákona č. 115/2006 Sb., zákona č. 133/2006 Sb., zákona č. 134/2006 Sb., zákona č. 135/2006 Sb., zákona č. 189/2006 Sb., zákona č. 216/2006 Sb., zákona č. 233/2006 Sb., zákona č. 264/2006 Sb., zákona č. 267/2006 Sb., zákona č. 308/2006 Sb., zákona č. 315/2006 Sb., zákona č. 296/2007 Sb., zákona č. 104/2008 Sb., zákona č. 123/2008 Sb., zákona č. 126/2008 Sb., zákona č. 129/2008 Sb., zákona č. 259/2008 Sb., zákona č. 274/2008 Sb., zákona č. 295/2008 Sb., zákona č. 305/2008 Sb., zákona č. 384/2008 Sb., zákona č. 7/2009 Sb., zákona č. 198/2009 Sb., zákona č. 218/2009 Sb., zákona

č. 227/2009 Sb., zákona č. 281/2009 Sb., zákona č. 285/2009 Sb., zákona č. 286/2009 Sb., zákona č. 420/2009 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 48/2010 Sb., zákona č. 347/2010 Sb., zákona č. 409/2010 Sb., zákona č. 69/2011 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 80/2011 Sb., zákona č. 139/2011 Sb., zákona č. 186/2011 Sb., zákona č. 188/2011 Sb., zákona č. 218/2011 Sb., zákona č. 355/2011 Sb., zákona č. 364/2011 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 458/2011 Sb., zákona č. 470/2011 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 147/2012 Sb., zákona č. 167/2012 Sb., zákona č. 202/2012 Sb., zákona č. 334/2012 Sb., nálezu Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 369/2012 Sb., zákona č. 399/2012 Sb., zákona č. 401/2012 Sb., zákona č. 404/2012 Sb., zákona č. 45/2013 Sb., zákona č. 241/2013 Sb., zákona č. 293/2013 Sb., zákona č. 252/2014 Sb., zákona č. 87/2015 Sb., zákona č. 139/2015 Sb., zákona č. 164/2015 Sb., zákona č. 205/2015 Sb., zákona č. 375/2015 Sb., zákona č. 377/2015 Sb., zákona č. 298/2016 Sb., zákona č. 222/2017 Sb., zákona č. 258/2017 Sb., zákona č. 291/2017 Sb., zákona č. 296/2017 Sb., zákona č. 365/2017 Sb., zákona č. 287/2018 Sb., zákona č. 307/2018 Sb., zákona č. 111/2019 Sb., zákona č. 277/2019 Sb., zákona č. 191/2020 Sb. a zákona č. .../2020 Sb., se mění takto:

1. V § 50b odst. 4 se na konci textu písmene b) doplňují slova „; nezletilému účastníku, který dovršil patnácti let, se doručuje také tehdy, je-li zastoupen zákonným zástupcem podle § 22“.
2. V § 114b se na konci textu odstavce 1 doplňují slova „, nebo je-li žalovaným ke dni zahájení řízení nebo ke dni vstupu do řízení nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti“.
3. V § 114c odst. 6 se za text „2),“ vkládají slova „nebo je-li žalovaným ke dni zahájení řízení nebo ke dni vstupu do řízení nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti,“.
4. V § 153b odst. 3 se slova „nebo došlo-li“ nahrazují slovem „došlo-li“ a na konci textu odstavce se doplňují slova „nebo je-li žalovaným ke dni zahájení řízení nebo ke dni vstupu do řízení nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti“.
5. V § 172 se na konci odstavce 2 tečka nahrazuje středníkem a doplňuje se písmeno c), které zní:
„c) je-li žalovaným ke dni zahájení řízení nebo ke dni vstupu do řízení nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti.“.
6. Za § 262b se vkládá nový § 262c, který zní:

„§ 262c

(1) Má-li být výkonem rozhodnutí uspokojena peněžitá pohledávka ze závazku povinného vzniklého v době, kdy byl nezletilým, který nenabyl plné svéprávnosti, lze výkonem rozhodnutí postihnout pouze majetek, který povinný nabyl před nabytím plné svéprávnosti, a majetek, který nabyl právním jednáním vztahujícím se výlučně k majetku nabytému před nabytím plné svéprávnosti; to neplatí pro peněžité pohledávky vzniklé při samostatném provozování obchodního závodu nebo jiné obdobné výdělečné činnosti podle zvláštního právního předpisu.

(2) Je-li výkonem rozhodnutí v rozporu s odstavcem 1 poškozen majetek, který nelze výkonem rozhodnutí postihnout, může se povinný domáhat v této části zastavení výkonu rozhodnutí. O tom musí být soudem při nařízení výkonu rozhodnutí poučen.“.

Čl. IV

Přechodná ustanovení

1. Zákon č. 99/1963 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se použije i na řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona; právní účinky úkonů, které v řízení nastaly přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, zůstávají zachovány.

2. Ustanovení § 262c zákona č. 99/1963 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, se použije i na řízení zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, je-li povinným osoba, která nabyla plné svéprávnosti nejdříve v den nabytí účinnosti tohoto zákona.

3. O možnosti domáhat se zastavení výkonu rozhodnutí podle § 262c zákona č. 99/1963 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, poučí soud povinného v řízeních zahájených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona v usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí, bylo-li toto usnesení vydáno nejdříve v den nabytí účinnosti tohoto zákona.

ČÁST TŘETÍ

ÚČINNOST

Čl. V

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2021.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

I. OBECNÁ ČÁST

1. Zhodnocení platného právního stavu v České republice

Platná právní úprava týkající se vzniku, trvání a zániku dětských dluhů, tj. povinnosti nezletilých splnit peněžitý dluh, je obsažena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“). Níže je tato soukromoprávní úprava představena spolu s dalšími instituty zejména občanského procesního práva, které s problematikou nezletilých dlužníků souvisejí.

1.1. Právní úprava obecné svéprávnosti nezletilých

Právní úprava svéprávnosti nezletilých je obsažena v § 31 až 37 občanského zákoníku.

1.1.1. Obecné nabývání svéprávnosti (§ 31 občanského zákoníku)

Podle základního pravidla obsaženého v § 31 občanského zákoníku se má se za to (vyvratitelná domněnka), že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. Podle této koncepce si tedy např. pětiletý nezletilý může koupit zmrzlinu, ale ne mobilní telefon, čtrnáctiletý nezletilý si může koupit mobilní telefon, ale ne motocykl, atd. Za předpokladu vyvrácení domněnky však lze dojít k různým závěrům o způsobilosti i při posuzování jednání dvou stejně starých nezletilých. Pokud by se např. osoba právně jednající s nezletilým řídila judikaturou vymezující přiměřenou rozumovou a volní vyspělost nezletilých určitého věku ke konkrétní kupní smlouvě, stále lze způsobilost nezletilého k tomuto právnímu jednání zpochybnit odkazem na jeho individuální vyspělost a kupní smlouvu zneplatnit.

Současná úprava je obdobná se základním pojetím svéprávnosti nezletilých obsaženým v § 9 předchozího občanského zákoníku z roku 1964, který ovšem vyvratitelnou domněnku neobsahoval. Každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, byl způsobilý pouze k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku. Soudy i doktrínou byla v návaznosti na to rozumová a volní vyspělost vykládána objektivně, tj. že konkrétní právní jednání odpovídají konkrétním věkovým hranicím.

Vyspělost dítěte se podle platné právní úpravy hodnotí systémem „buď, anebo“. Jestliže je dítě způsobilé k právnímu jednání, které odpovídá jeho rozumové a volní vyspělosti, dostává se fakticky do stejného režimu jako dospělý. Například dvanáctileté dítě, které je dostatečně rozumově vyspělé na uzavření přepravní smlouvy s dopravním podnikem, je zároveň dostatečně rozumově vyspělé nést odpovědnost za smlouvu jako celek, tedy i za přírážku

k jízděmu v případě jízdy bez platné jízdenky a navazující příslušenství (usnesení Ústavního soudu ze dne 4. prosince 2008 sp. zn. III. ÚS 1019/08). Jestliže je naopak dítě vyhodnoceno jako nedostatečně rozumově vyspělé, je smlouva neplatná.

1.1.2. Vliv zákonných zástupců na jednání nezletilého (§ 32 a 33 občanského zákoníku)

Sféru právních jednání, ve kterých může nezletilý jednat jako dospělý, dále rozšiřuje § 32 občanského zákoníku, které umožňuje zákonnému zástupci dát souhlas k určitému jednání nad rámec obecné svéprávnosti dítěte. Toto ustanovení bylo patrně inspirováno nizozemským občanským zákoníkem, který však předběžným nebo následným souhlasem rodičů podmiňuje veškeré právní jednání dítěte. To v důsledku znamená, že neudělením souhlasu lze nezletilému zabránit jednat. Pravidlo § 32 českého občanského zákoníku naopak rodičům umožňuje oslabit ochranu nezletilého, protože udělením souhlasu rodič vpouští dítě k jednáním, ke kterým by nezletilý obecně způsobilý nebyl. Rodič při tomto rozšíření způsobilosti dítěte současně nenese žádnou odpovědnost za negativní následky takto aprobovaných jednání dítěte.

Praktický význam § 32 občanského zákoníku je sporný. Rozsah právních jednání, ve kterých je dítě způsobilé zcela samostatně jednat podle obecného pravidla § 31 občanského zákoníku, je velmi široký. Zároveň však dítě nemůže podle § 36 občanského zákoníku samostatně právně jednat (což zahrnuje i jednání na základě rodičovského souhlasu podle § 32 občanského zákoníku) ve věcech, v nichž by i jeho zákonný zástupce podle § 898 občanského zákoníku potřeboval souhlas soudu. Výčet zakázaných jednání v § 898 občanského zákoníku je přitom rozsáhlý a týká se víceméně všech neběžných jednání dítěte (viz níže). Platné udělení souhlasu podle § 32 občanského zákoníku, které by reálně rozšiřovalo oblast samostatného jednání dítěte, je tak spíše teoretickou možností v úzkém okruhu případů.

Další specifický souhlas zákonného zástupce, ke kterému ovšem vždy musí přivolit soud, upravuje § 33 občanského zákoníku. Podle něj může zákonný zástupce udělit nezletilému souhlas k samostatnému provozování obchodního závodu nebo k jiné obdobné výdělečné činnosti, v rámci kterého se nezletilý stává způsobilý k jednáním, jež jsou s touto činností spojena. Toto ustanovení je téměř doslovně převzaté z § 112 německého občanského zákoníku a nečiní výkladové problémy.

Spojujícím znakem úpravy souhlasů zákonných zástupců s jednáním dítěte je jejich pozitivní povaha. Zákonný zástupce nemůže negativně zasáhnout a dítě omezit. Zákon mu dovoluje posunout hranici přípustného jednání dítěte pouze směrem k větší volnosti. Absenci omezujících a ochranných právních nástrojů s účinky vůči třetím osobám umožňujících ovlivňovat a korigovat jednání dítěte ze strany zákonného zástupce je třeba vnímat v kontextu potřeb dnešní doby za nedostatečnou.

Dítě je do určité míry občanským zákoníkem vnímáno jako autonomní osobnost nezávislá na svých rodičích. Fakticky je na nich ovšem závislé téměř výlučně. To platí zejména v nižším věku, kdy si dítě na sebe nemůže nijak vydělávat a nemůže ani disponovat se svým (třeba zděděným) jměním. Podle § 858 občanského zákoníku je součástí rodičovské odpovědnosti mimo jiné péče o rozumový a mravní vývoj dítěte, ochrana dítěte a jeho zastupování

a spravování jeho jmění. Možnost dítěte právně jednat zcela samostatně s tím, že jeho případnou nezpůsobilost k tomuto jednání určuje až soud, přitom uplatňování těchto aspektů rodičovské odpovědnosti zásadně omezuje.

Určitým korektivem zůstává víceméně pouze § 857 odst. 2 občanského zákoníku. Podle něj platí, že dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo jej usměrňovat výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Dítě je povinno se těmto opatřením podřídit. Tento korektiv se nicméně uplatňuje především ve vztahu dítěte a rodiče, nemá bezprostřední právní následky pro třetí osoby. Ve faktické rovině je vliv a význam rodičů i při samostatném jednání nezletilého, který nenabyl plné svéprávnosti, nepopíratelný. Zároveň však § 857 odst. 2 občanského zákoníku nemá vliv na platnost nezletilým učiněného právního jednání.

Výchozí koncepce úpravy nabývání svéprávnosti nezletilých se přijetím nového občanského zákoníku změnila pouze částečně. Zásadně se však proměnily výchozí společenské a ekonomické podmínky. Tvůrci občanského zákoníku z roku 1964 byli patrně vedeni snahou o co největší zjednodušení pravidel občanského práva a zároveň reagovali na realie paternalistického totalitního státu, kde bylo prakticky nemožné, aby se dítě svým vlastním právním jednáním výrazně poškodilo. Vyloučení vlivu rodiny na jednání dítěte pak konvenovalo s ideologickou snahou vytvořit přímý vztah mezi státem a jednotlivcem bez vlivu dalších společenských jednotek. Ačkoli nový občanský zákoník význam rodiny a rodičovské odpovědnosti zdůraznil [viz § 3 odst. 2 písm. b) a § 857 odst. 2 občanského zákoníku], do samotné úpravy nabývání svéprávnosti nezletilých se tento hodnotový posun promítl pouze částečně.

1.1.3. Závislá práce nezletilých (§ 34 a 35 občanského zákoníku)

Ustanovení § 34 a 35 občanského zákoníku se týkají závislé práce nezletilých. Závislá práce nezletilých mladších patnácti let nebo nezletilých, kteří neukončili povinnou školní docházku, je zakázána. Tito nezletilí mohou vykonávat jen uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost za podmínek stanovených jiným právním předpisem (konkrétně se jedná o § 121 a násl. zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti). Nezletilý starší 15 let se v mezích zvláštních předpisů může zavázat k výkonu závislé práce; jako den nástupu do práce však nesmí být sjednán den, který by předcházel dni, kdy nezletilý ukončí povinnou školní docházku.

1.1.4. Jednání za dítě s přivolením soudu (§ 36 a 898 občanského zákoníku)

Relativně širokou autonomii dítěte plynoucí z předchozích ustanovení zásadně omezuje § 36 občanského zákoníku, podle kterého není nezletilý nikdy způsobilý jednat samostatně v těch záležitostech, k nimž by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu. Výčet těchto právních jednání je obsažen v § 898 občanského zákoníku v rámci úpravy správy jmění dítěte.

Rodiče obecně potřebují souhlas soudu k právnímu jednání za dítě, ledaže se jedná o běžné záležitosti, nebo o záležitosti sice výjimečné, ale týkající se jen zanedbatelné majetkové

hodnoty. Souhlasu soudu je pak konkrétně třeba například k právnímu jednání, kterým dítě nabývá dar, dědictví nebo odkaz nikoli zanedbatelné majetkové hodnoty nebo uzavírá smlouvu zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění.

Souhlas soudu s jednáním zákonného zástupce primárně směřuje na ochranu dítěte před jeho zákonnými zástupci, kteří by mohli být v pokušení dítě, typicky dědice nebo dětského herce, „vytunelovat“. Tato poměrně široká omezení ovšem platí i pro samotného nezletilého, což se jeví zejména u starších nezletilých, kteří mohou být od 15 let výdělečně činní, jako nepraktické.

Nastavení shodného omezení autonomie nezletilého právně jednat s omezením možnosti jeho rodičů jednat v zastoupení se z komparativního hlediska vymyká. Souhlas soudu s jednáním zákonného zástupce totiž primárně směřuje na ochranu dítěte před jeho zákonnými zástupci. Smyslem § 898 občanského zákoníku není ochrana nezletilého před nedostatkem jeho vlastní rozumové vyspělosti.

Omezení samostatného jednání nezletilého, která dle § 36 občanského zákoníku vyplývají z omezení jeho zákonných zástupců (obsažených v § 898 občanského zákoníku), jsou přitom za současného stavu limitující a nepraktická. Nezletilý například nemůže samostatně nabýt dar, uzavřít smlouvu týkající se bydlení nebo obecně činit jakékoli právní jednání mimo jednání zcela běžná, nebo sice výjimečná, ale týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty, ačkoli od svých 15 let může být výdělečně činný. S ohledem na respektování svébytnosti osobnosti nezletilého by přitom mělo být jeho samostatné jednání (adekvátní jeho rozumové vyspělosti) umožněno co nejvíce. Stávající úpravu lze mít ve vztahu k dovozenému účelu za neproporcionální.

1.1.5. Shrnutí právní úprava obecné svéprávnosti nezletilých

Obecná úprava svým pojetím svéprávnosti jako způsobilosti k celku (ke všem částem právního vztahu) v mnoha ohledech nezletilé dostatečně nechrání před důsledky jejich jednání. Typickým příkladem je uzavření smlouvy o přepravě nástupem do dopravního prostředku.¹ V některých ohledech je naopak navázání svéprávnosti dítěte na ustanovení o správě jmění zákonnými zástupci nedůvodně omezující.

Samostatné právní jednání dítěte není přímo navázané na vůli či vliv jeho zákonných zástupců. Ti mohou svým souhlasem pouze rozšířit sféru autonomního jednání dítěte, nemohou ho však právně omezit. Mají toliko možnost jeho právní jednání nepřímou usměrňovat výchovnými opatřeními. Rozhodování o samotné způsobilosti nezletilého právně jednat s jinými osobami je však z právního hlediska odpoutáno od vlivu rodiny. Komparativně je přitom vliv zákonných zástupců na způsobilost dítěte právně jednat běžný. Některé státy západní Evropy (Německo, Nizozemsko) dokonce činí způsobilost nezletilého zcela odvislou od přivolení jeho zákonných zástupců (viz dále). Lze se domnívat, že v tomto ohledu zahraniční úpravy také lépe odpovídají obecné společenské představě o právním jednání dětí.

---

¹ Viz konkrétní případy popsané např. v nálezech Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1864/16 nebo I. ÚS 1775/14-2.

1.2. Právní úprava jednání za nezletilého a správy jeho jmění (§ 892 a násl. občanského zákoníku)

Podle § 892 občanského zákoníku mají rodiče povinnost a právo zastupovat dítě při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé. Rodiče zastupují dítě společně, jednat však může každý z nich. Rodič nemůže dítě zastoupit, jestliže by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi ním a dítětem nebo mezi dětmi týchž rodičů. V takovém případě jmenuje soud dítěti opatrovníka.

Peče o jmění dítěte je součástí rodičovské odpovědnosti, přičemž § 896 občanského zákoníku explicitně stanoví, že rodiče mají povinnost pečovat o jmění dítěte jako řádní hospodáři. Jestliže tak nečiní, musí společně a nerozdílně nahradit dítěti škodu.

Podle § 898 občanského zákoníku k dispozici, která se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, potřebují rodiče souhlas soudu, ledaže se jedná o běžné záležitosti, nebo o záležitosti sice výjimečné, ale týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty.

Souhlasu soudu je třeba zejména k právnímu jednání, kterým dítě nabývá nemovitou věc nebo její část a kterým s ní nakládá, zatěžuje majetek jako celek nebo jeho nikoli nepodstatnou část, nabývá dar, dědictví nebo odkaz nikoli zanedbatelné majetkové hodnoty, nebo takový dar, dědictví nebo odkaz odmítá, nebo takový dar nebo dar představující nikoli nepodstatnou část jeho majetku poskytuje, nebo uzavírá smlouvu zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění, smlouvu úvěrovou nebo obdobnou, nebo smlouvu týkající se bydlení, zejména nájmu.

K právnímu jednání rodiče, k němuž schází potřebný souhlas soudu, se podle § 898 odst. 3 občanského zákoníku nepřihlíží.

V praxi některé formulace § 898 odst. 2 občanského zákoníku působí výkladové obtíže. Zejména se jedná o zakázané „smlouvy zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění“. Tento pojem představuje široké omezení týkající se i relativně běžných smluv, které by ovšem za současného stavu měly schvalovat soudy. Negativní následky nejednoznačného vymezení jsou pak přísnou sankcí zdánlivosti znásobeny.

1.3. Právní úprava smluvní pokuty

Smluvní pokuta je vedle uznání dluhu jedním ze způsobů utvrzení dluhu, tj. prostředek prevence nesplnění dluhu, který zároveň slouží k ulehčení procesní pozice věřitele. Smluvní pokuta je upravena v § 2048 občanského zákoníku. Toto a související ustanovení jsou z větší části dispozitivní (lze se od nich ujednáním odchýlit).

Podle § 2052 občanského zákoníku se ustanovení o smluvní pokutě použijí i na pokutu stanovenou pro porušení smluvní povinnosti právním předpisem (penále).²

---

² Povahu penále mají i přírážky k jízdě bez platné jízdenky v prostředcích hromadné dopravy.

Smluvní pokuta je důsledek porušení smluvené povinnosti. Věřitel ji může požadovat bez zřetele k tomu, zda mu porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda. Zároveň ovšem věřitel nemá právo na náhradu škody vzniklé z porušení povinnosti, ke kterému se smluvní pokuta vztahuje. Na smluvní pokutu se proto nevztahují pravidla o náhradě škody způsobené porušením smlouvy.

Současný režim smluvní pokuty lze ve vztahu k nezletilým považovat za přísný. Ačkoli smluvní pokuta vykazuje výrazné podobnosti s náhradou škody (je považována za tzv. paušalizovanou náhradu škody), věřitel ji může při porušení smluvní povinnosti požadovat bez zřetele k tomu, zda mu porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda.

Smluvní pokuta má dispozitivně tzv. absolutně objektivní povahu a nelze se ji zprostit poukazem na nezavinění porušení povinnosti, a to ani v důsledku zásahu vyšší moci. Dítě proti ní proto nemá účinné obrany. Smluvní pokutu lze navíc soudně moderovat pouze v případě nepřiměřenosti její výše, bez ohledu na osobní poměry dlužníka, pochopitelně včetně jeho věku.

Smluvní pokuty jsou častou příčinou vzniku dětských dluhů, typicky (nikoli však výhradně) pro nezaplacení jízdenky při jízdě hromadnou dopravou. Zároveň občanský zákoník neobsahuje žádný ekvivalent § 545 odst. 3 občanského zákoníku z roku 1964, který umožňoval zprostit se odpovědnosti za smluvní pokutu, pokud ke vzniku povinnosti zaplatit smluvní pokutu došlo v důsledku nezaviněného jednání dlužníka. Toto ustanovení bylo přitom soudy opakovaně využíváno ke korekci největších excesů vůči nezletilým.³ Ačkoli § 2048 a násl. občanského zákoníku mají dispozitivní povahu, lze se domnívat, že při kontraktaci s nezletilým v praxi nedochází k odchýlným ujednáním v neprospěch věřitele.

1.4. Právní úprava přechodu nájmu

Podle § 2279 občanského zákoníku platí, že zemře-li nájemce, který nežil s manželem ve společném nájmu bytu, přejde nájem na člena nájemcovy domácnosti, který v bytě žil ke dni smrti nájemce a nemá vlastní byt. Je-li touto osobou nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejde na ni nájem i bez souhlasu pronajímatele. V případě, že osoba, na kterou nájem přešel, nedosáhla ke dni přechodu nájmu věku osmnácti let, skončí nájem nejpozději dnem, kdy tato osoba dosáhne věku dvaceti let, pokud se pronajímatel s nájemcem nedohodnou jinak. Splňuje-li více členů nájemcovy domácnosti podmínky pro přechod nájmu, přejdou práva a povinnosti z nájmu na všechny společně a nerozdílně. Je-li členem nájemcovy domácnosti nájemcův potomek, má přednostní právo, aby na něho přešla práva a povinnosti z nájmu. Každá osoba splňující podmínky pro přechod nájmu může do jednoho měsíce od smrti nájemce písemně oznámit pronajímateli, že v nájmu nehodlá pokračovat; dnem dojití oznámení pronajímateli její nájem zaniká.

Stávající zákonná úprava nijak nebrání tomu, aby se nájemcem stalo pozůstalé nezletilé dítě, které není plně svéprávné. V případě nezletilých lze z některých ustanovení o přechodu nájmu

---

³ Viz např. napadený rozsudek soudu prvního stupně v nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3708/15 ze dne 30. března 2016. Srov. také bod 26. nálezu Ústavního soudu sp. zn. 1775/14 ze dne 15. února 2017, který k aplikaci § 545 odst. 3 starého občanského zákoníku výslovně vyzývá.

naopak dovodit, že stávající znění občanského zákoníku takovou situaci dokonce předpokládá. Institutem se má primárně zabránit okamžité bytové nouzi osob, které žily se zesnulým ve společné domácnosti. Není ovšem reflektována specifická situace nezletilých, kterým v důsledku přechodu nájmu může vzniknout i značný peněžitý dluh. Dítě přitom ve lhůtě 1 měsíce reálně jen výjimečně uplatní možnost oznámit pronajímateli nepokračování v nájmu dle § 2279 odst. 4 občanského zákoníku, zejména pokud osiřelo. Zároveň k takovému právnímu jednání ani zpravidla není způsobilé.

V případě přechodu nájmu na všechny přeživší členy domácnosti solidárně dle § 2279 odst. 3 občanského zákoníku (které je v praxi častější) nic nebrání tomu, aby byl případný dluh z nájmu vymáhán po všech členech domácnosti bez ohledu na jejich věk a konkrétní situaci.

Institut přechodu nájmu existuje souběžně s dědickým řízením a mimo něj. Ochrana poskytovaná nezletilému dědici (zejména tzv. výhrada soupisu podle § 1674 a násl. občanského zákoníku) se proto neuplatní.

1.5. Právní úprava deliktní způsobilosti

Způsobilost k náhradě škody nezletilých (tzv. deliktní způsobilost) upravuje občanský zákoník ve svých § 2920 a 2921. V současnosti obecně pro všechny věkové kategorie nezletilých platí, že nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nahradí způsobenou škodu, pokud byl způsobilý ovládnout své jednání a posoudit jeho následky. Společně a nerozdílně se škůdcem nahradí škodu i ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled (např. rodič nebo školské zařízení). Není-li škůdce povinen k náhradě, nahradí poškozenému škodu ten, kdo nad škůdcem zanedbal dohled.

Současnou úpravu deliktní způsobilosti lze mít za příliš přísnou ve vztahu k mladším dětem. Do svých 15 let např. nemůže dítě spáchat trestný čin ani přestupek, je ovšem plně způsobilé k náhradě škody, a to i z nedbalosti, pokud bylo schopné ovládnout své jednání a posoudit jeho následky. Toto kritérium připouští i poměrně přísný výklad. Např. dvanáctiletý by tak mohl být v plné výši odpovědný za škodu, pokud by si hrál ve stodole se sirkami a z nedbalosti ji zapálil, za podmínky, že by byl schopen ovládnout své jednání (nehrál si sirkami) a chápal jeho následky (že může způsobit značnou škodu).⁴⁵

I v případě, že nad mladším nezletilým zanedbali zákonní zástupci náležitý dohled, odpovídá dítě se svými zákonnými zástupci společně a nerozdílně. Současné pojetí odpovědnosti nezletilého tedy umožňuje zatížit i velmi mladého nezletilého dluhy z protiprávního jednání, za které ho morálně a také materiálně často nelze vinit.

---

⁴ Pro konkrétní kazuistiky při aplikaci svými východisky srovnatelné právní úpravy v Německu a Rakousku viz studie Parlamentního institutu *Závazky nezletilých – srovnání německé a rakouské právní úpravy a související judikatury*, Nezkusilová, D., květen 2019.

⁵ Rakouský nejvyšší soud např. ve svém rozhodnutí ze dne 4. října 2000 (9 Ob 181/00h) dovodil odpovědnost desetiletého chlapce za založení požáru skladu truhlářské firmy, protože i přes svůj nízký věk mohl posoudit nedovolenost svého činu a přizpůsobit tomu své jednání (v daném případě byla výše náhrady škody soudně moderována).

Ačkoli občanský zákoník umožňuje soudní moderaci výše náhrady škody, podle samotného textu zákona odpovídá nezletilý v plné výši, případně solidárně, pokud nad ním rodič zanedbal náležitý dohled. Z hlediska zahraniční komparace je na jednání mladších dětí často nahlíženo mírněji, dokonce i jako na zásah vyšší moci a předmět pojištění. To je východiskem např. platné právní úpravy v Nizozemsku, kde je nezletilý do 14 let zcela deliktně nezpůsobilý a povinnost k náhradě škody dopadá na rodiče.

1.6. Právní úprava procesního postavení nezletilého

Úprava civilního procesu specifické postavení nezletilého příliš nezohledňuje. Ačkoli podle § 20 zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský soudní řád“), může každý před soudem jako účastník samostatně právně jednat (má tzv. procesní způsobilost) v tom rozsahu, v jakém je svéprávný. Soudní praxe téměř bezvýhradně odmítá spojovat způsobilost k určitému hmotněprávnímu jednání s procesněprávní způsobilostí k navazujícímu řízení.⁶

Ustanovení § 22 občanského soudního řádu dále stanoví, že fyzická osoba, která nemůže před soudem jednat samostatně, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Podle § 23 občanského soudního řádu může dále předseda senátu rozhodnout, vyžadují-li to okolnosti případu, že fyzická osoba, která není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně.

Posledním relevantním ustanovením občanského soudního řádu týkajícím se nezletilých je jeho § 100 odst. 3. Podle něj v řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výsledkem dítěte, ve výjimečných případech může soud názor dítěte zjistit též prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výsledek dítěte může soud provést i bez přítomnosti dalších osob, lze-li očekávat, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor; přítomnost důvěrníka dítěte, který není jeho zákonným zástupcem a o jehož účast u výsledku dítěte požádá, může soud vyloučit jen tehdy, je-li jeho přítomností mařen účel výsledku. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.

Některé instituty českého procesního práva specifické případy žalovaných dětí nijak nezohledňují, ačkoli jsou v případě nezletilých zjevně rizikové a jsou jednou z příčin současného množství dětských dlužníků. Zejména je vůči nezletilým přísný institut platebního rozkazu, který má při nepodání odporu do 15 dnů účinky pravomocného rozsudku, dále rozsudek pro zmeškání a rozsudek pro uznání v případě fikce uznání nároku při nevyjádření se na výzvu soudu nebo nedostavení se na jednání podle § 114b odst. 5 a 114c odst. 6 občanského soudního řádu.

---

⁶ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2775/2005). Obecně omezenou procesní způsobilost nezletilých dovodil i Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 1041/14.

1.7. Právní úprava započítávání částečného plnění na vnitřně strukturovaný dluh

Platnou právní úpravu započítávání částečného plnění na vnitřně strukturovaný peněžitý dluh, lze z praktického i komparativního hlediska hodnotit jako nevyhovující. Obecně platné pravidlo není s to dost dobře plnit roli podpůrného pravidla, neboť v podstatě ponechává určení částky, již dlužník celkem věřiteli splatí, na určení dlužníka, aniž by tomu věřitel mohl odporovat.

Na druhou stranu uplatnění obecného pravidla, zejména ve vztazích podnikatelsko-spotřebitelských, může dlužníka v případě prodlení uvrhnout do dluhové spirály. Pokud dlužník svůj dluh po splatnosti dobrovolně splácí, případně je prováděn výkon rozhodnutí, zvláště u osob s nízkými příjmy, které nemohou splácet vyšší částky, dochází k plnění původního „hlavního“ dluhu jen velmi pomalu, přičemž se celková částka během času dále navyšuje o příslušenství a jiné sankce. V takovém případě hrozí demotivace dlužníka splácet, jeho odchod do šedé ekonomiky a nástup s tím souvisejících negativních jevů. Podle stávající právní úpravy sice dlužník může určit, že se jeho plnění započte přednostně na jistinu, tedy na tu část dluhu, která zpravidla generuje další příslušenství, v takovém případě se však podle českého práva ostatní složky dluhu úročí také. Tento postup může být výhodný pro dlužníka, který je s to rychle umořit jistinu. Jde-li však o dlužníka s nižším příjmem, vede naopak tento postup k ještě většímu zadlužení.

V podnikatelsko-spotřebitelských vztazích nelze platně vyloučit právo spotřebitele plnit přednostně na jistinu. Stávající řešení tedy s ohledem na nejistotu stran způsobu umořování dluhu není vyhovující ani z hlediska zájmů věřitele.

2. Popis vybraných zahraničních právních úprav ve vztahu k problematice nabývání svéprávnosti

Níže je podán přehled vybraných úprav svéprávnosti a deliktní způsobilosti v šesti zemích kontinentálního systému práva (v případě Francie je popsána pouze svéprávnost). Ve všech těchto zemích je zletilost a plná svéprávnost vztažena k věku 18 let nebo k dřívější emancipaci.

2.1. Německo

Základním právním předpisem upravujícím soukromoprávní vztahy ve Spolkové republice Německo je občanský zákoník („Bürgerliches Gesetzbuch“, dále jen „BGB“) z roku 1900. BGB obsahuje relevantní úpravu svéprávnosti nezletilých (§ 104 a násl. BGB), deliktní způsobilosti nezletilých (§ 828 a násl. BGB) a omezené dluhové odpovědnosti předlužených nezletilých (§ 1629a BGB).

Svéprávnost nezletilých

Německá právní úprava svéprávnosti vychází z kombinace věkových hranic určujících míru způsobilosti dítěte k právnímu jednání a pravidel pro kontrolu tohoto právního jednání jeho zákonným zástupcem.

Do 7 let je podle § 104 BGB dítě zcela nezpůsobilé k právnímu jednání. Za takového malé dítě jednájí rodiče, případně dítě vystupuje jako jejich tzv. posel. Děti ve věku mezi 7 a 18 lety jsou částečně svéprávné a mohou právně jednat se souhlasem svého zákonného zástupce s výjimkou jednání, které jsou výlučně v jejich prospěch, a jednání, ve kterých nezletilý plní kapesným, tj. prostředky, které mu byly uděleny rodiči k tomuto účelu nebo k volnému nakládání.

Speciální výjimku dále tvoří případy analogické k § 33 (českého) občanského zákoníku, kdy zákonný zástupce zmocní dítě se souhlasem soudu k samostatnému provozování výdělečné činnosti. Nezletilý je pak v této sféře plně svéprávný s výjimkou právních jednání, k nimž by i zákonný zástupce potřeboval souhlas soudu.

Přechod nájmu na nezletilého

Přechod nájmu v důsledku smrti nájemce je upraven v § 563 a násl. BGB. Podle § 563 odst. 2 BGB platí, že žijí-li ve společné domácnosti děti nájemce, přechází na tyto nájem při smrti nájemce, jestliže do něj nevstupuje manžel nebo partner. Jiní rodinní příslušníci, kteří s nájemcem vedou společnou domácnost, vstupují při smrti nájemce do nájemního vztahu (společně s dětmi), jestliže do něj nevstupuje manžel nebo partner. To samé platí pro osoby, které s nájemcem dlouhodobě vedou společnou domácnost.

Obdobně jako český občanský zákoník v § 2279 odst. 4 umožňuje § 563 odst. 3 BGB odmítnout přechod nájmu ve lhůtě jednoho měsíce. Osoby omezeně svéprávné a nesvéprávné jsou však chráněny obdobným užitím § 210 BGB, dle kterého nemá-li osoba nesvéprávná nebo omezená na svéprávnosti zákonného zástupce, neběží promlčecí lhůta v její prospěch nebo neprospěch do uplynutí šesti měsíců od okamžiku, kdy se tato osoba stala plně svéprávnou nebo kdy byl napraven nedostatek zastoupení. Je-li promlčecí lhůta kratší šesti měsíců, použije se tato lhůta místo šesti měsíců. V případě přechodu nájmu se tedy uplatní lhůta jednoho měsíce po získání řádného zastoupení.

Deliktní způsobilost

Způsobilost nezletilých k náhradě škody je v BGB upravena kuse. Specifická pravidla jsou obsažena v § 828 a 829 BGB. Nezletilý mladší 7 let je zcela deliktně nezpůsobilý. Nezletilý starší 7 let a mladší 10 let neodpovídá za neúmyslnou škodu způsobenou motorovým vozidlem nebo vlakem. Starší nezletilí pak odpovídají, pokud dokážou rozpoznat svou odpovědnost při páchání škody. Za škodu nezletilý odpovídá, i pokud by nebyl odpovědný podle výše uvedených pravidel, pokud nelze náhradu škody vymoci od osob, které zanedbaly náležitý dohled (které jinak mají obecnou povinnost k náhradě škody), a pokud to dovolují jeho majetkové poměry.

Omezení dluhové odpovědnosti nezletilých

Omezení odpovědnosti nezletilých za dluhy, které vznikly na základě právních jednání učiněných jejich rodiči v zastoupení nebo na základě právních jednání nezletilého, ke kterým dali rodiče souhlas, je obsaženo v § 1629a BGB.

Tento paragraf byl do BGB vložen v roce 1998 v reakci na rozsudek německého Spolkového ústavního soudu z roku 1986. Na jmění nezletilého předlužené dluhy, které vznikly na základě výše uvedených právních jednání (samostatné právní jednání nezletilého ostatně dluhy v praxi vytvořit ani nemůže), se podle něj *de facto* hledí jako na předlužené dědictví, které na nezletilého napadlo dovršením jeho zletilosti. BGB proto i odkazuje na analogické použití ustanovení dědického práva, která upravují námitky věřitelům, atd.

2.2. Polsko

Základním soukromoprávním předpisem v Polsku je občanský zákoník z roku 1964 („Kodeks cywilny“ dále jen „KC“). Svěprávnost je v KC upravena obecně společně pro nezletilé a osoby omezené na svěprávnosti. Níže uvedené shrnutí obsahuje pouze ty části ustanovení, které se týkají nezletilých.

Svěprávnost nezletilých

Podle článku 13 KC jsou osoby mladší 13 let nesvěprávné. Pokud ovšem právně jednají v běžné záležitosti každodenního života, je toto právní jednání platné okamžikem splnění, pokud jim právní jednání nepůsobí újmu.

Podle článků 15 a 17 KC nezletilí starší 13 let jednají, pokud zákon nestanoví jinak, se souhlasem zákonného zástupce ve všech záležitostech kde se zavazují k povinnostem nebo nakládají svými právy. Druhá strana právního jednání nemůže namítat neplatnost smlouvy z důvodu neudělení souhlasu, může však stanovit termín, do kterého musí nezletilý souhlas obdržet. Pokud tato lhůta uplyne, není právním jednáním vázán.

Podle článků 20 a 21 KC může dále osoba starší 13 let právně jednat v každodenních záležitostech odpovídajících jejímu věku a volně nakládat se svými příjmy, pokud to nezakáže opatrovnícký soud.

Deliktní způsobilost

Podle článku 426 KC není nezletilý mladší 13 let odpovědný za škodu. Za škodu způsobenou osobou, která není odpovědná za škodu, odpovídá podle článku 427 KC osoba, která nad ní zanedbala náležitý dohled. Podle čl. 428 KC pak může poškozený žádat náhradu škody i po neodpovědném škůdci, pokud to vyžaduje společenský zájem, zejména pokud je mezi nimi značný majetkový nepoměr.

2.3. Maďarsko

Nový maďarský občanský zákoník (zákon V/2013, dále jen „MOZ“) vstoupil v účinnost počátkem roku 2014. MOZ je dělen do sedmi knih. Svěprávnost nezletilých a deliktní způsobilost je upravena nezávisle v § 2:10 a násl. MOZ a v § 6:544 MOZ. Ustanovení o svěprávnosti zároveň zahrnují ustanovení o jednání zákonného zástupce za dítě.

Svéprávnost nezletilých

Podle § 2:13 MOZ je nezletilý mladší 14 let nezpůsobilý právně jednat. Nezletilý starší 14 let je omezeně svéprávný a jedná v mezích souhlasu svého zákonného zástupce, s výjimkou taxativně vymezených okruhů právních jednání. Těmi jsou:

- prohlášení osobní povahy tam, kde to stanoví zákon,
- smlouvy v běžných záležitostech každodenního života,
- jednání, kterými nakládá s příjmy nebo se zavazuje do výše těchto příjmů,
- smlouvy, které jsou pouze ku prospěchu nezletilého,
- darování v mezích rozumnosti.

Právní jednání nezletilých mladších 14 let jsou neplatná. Fikce platnosti však nastává, pokud již bylo plněno v rámci smlouvy bez větších dopadů běžně uzavírané nezletilými (§ 2:14 MOZ).

Jednání za nezletilého

Ustanovení § 2:15 MOZ vyčleňuje některá právní jednání, ke kterým zákonný zástupce potřebuje souhlas veřejného opatrovníka. Jedná se například o odmítnutí dědictví, dispozice s nemovitostmi nebo dispozice s většími částkami. Souhlasu veřejného opatrovníka však není třeba k zatížení nemovitosti ve prospěch dárce nemovitosti.

Právní jednání za nezletilého, kterým se daruje, kterým vzniká závazek k povinnostem bez protiplnění nebo kterým se vzdává práva bez protiplnění, je neplatný. To platí i pro souhlas zákonného zástupce s těmito právními jednáními.

Deliktní způsobilost

Deliktní způsobilost nezletilých (a osob s duševní poruchou) je upravena v 6:544 a násl. MOZ. Osoba, která není schopna pochopit následky svého protiprávního činu, za něj neodpovídá. Zákonný zástupce nebo osoba, které byla taková osoba svěřena, za její čin odpovídá, pokud neprokáže, že nezanedbal/a své povinnosti. Je-li osob odpovědných za čin neodpovědné osoby více, odpovídají společně a nerozdílně.

I neodpovědná osoba odpovídá v případě, že nelze přičíst jejímu zákonnému zástupci nebo osobě, které byla svěřena, odpovědnost a je to spravedlivé vzhledem k okolnostem případu a majetkovým poměrům stran.

Společně a nerozdílně odpovídají odpovědný nezletilý škůdce a osoba, která mu byla jmenována jako opatrovník, pokud poškozený prokáže, že tato osoba vědomě porušila své povinnosti.

2.4. Nizozemsko

Soukromoprávní vztahy upravuje v Nizozemském království občanský zákoník („Burgerlijk Wetboek“, dále jen „BW“), který je poměrně nedávnou kodifikací z roku 1992. BW se skládá z 10 knih, které v souhrnu čítají kolem 3000 článků.

Svéprávnost nezletilých

BW obsahuje obecnou úpravu svéprávnosti mladistvých v člancích 1:233 a 1:234 první knihy BW. Ty stanoví, že pokud zákon nestanoví jinak, mají nezletilí způsobilost právně jednat svým jménem pouze se souhlasem zákonného zástupce. Tento souhlas může být udělen jen ke konkrétnímu právnímu jednání nebo k právním jednáním v rámci jasně vymezeného cíle. V případě právního jednání běžně samostatně činěného mladistvými určitého věku platí zákonná domněnka souhlasu zákonného zástupce.

Deliktní způsobilost

Způsobilost nezletilých k protiprávním činům je upravena v člancích 6:164 a 6:169 BW. Děti mladší 14 let jsou deliktně nezpůsobilé. Zákonní zástupci za protiprávní jednání dítěte odpovídají, pokud by dítě odpovídalo, kdyby čin spáchalo jako zletilé. Za protiprávní jednání dítěte staršího 14 a mladšího 16 let zákonní zástupci odpovídají, s výjimkou případů, kdy jim nelze klást za vinu, že jednání dítěte nezabránili. Starší děti odpovídají shodně s dospělými.

2.5. Francie

Podle francouzského občanského zákoníku („Code Civil“, dále jen „CC“) je nezletilý obecně nesvéprávný. Ve všech jednáních občanského života, s výjimkou těch, kde zákon nebo obvyčej říká, že může jednat samostatně, ho zastupuje zákonný zástupce (čl. 388-1-1 CC).

V případě, že nezletilý jedná samostatně, nemůže neplatnost tohoto jednání namítat druhá strana ani ji nemůže vyslovit soud z úřední povinnosti (s výjimkou nejzávažnějších zakázaných právních jednání – *actes interdits*). Napadat právní jednání nezletilého může jeho zákonný zástupce. Ve většině případů však musí prokázat, že nezletilému byla způsobena újma. To platí například pro právní jednání běžného každodenního života (*actes de la vie courante*). Naopak u některých právních jednání, které mohou významně ohrozit majetek nezletilého, se uplatní relativní neplatnost vždy i bez prokázání vzniku újmy (*actes graves* – např. zápůjčka, vzdání se práva nebo zcizení nemovitosti).

2.6. Rusko

Hlavním soukromoprávním kodexem v Ruské federaci je občanský zákoník Ruské federace („Гражданский кодекс Российской Федерации“, dále jen „GK“), který nahradil starý občanský zákoník RSFSR z roku 1964. Přejít probíhal ve čtyřech fázích, které postupně vstoupily v účinnost 1. ledna 1995, 1. března 1996, 26. listopadu 2001 a 18. prosince 2006.

Svéprávnost a deliktní způsobilost nezletilých je upravena jednotně a vychází ze základního dělení na režim dětí mladších 14 let (upravený v čl. 28 GK) a starších 14 let (upravený v čl. 26 GK).

Svéprávnost a deliktní způsobilost nezletilých mladších 14 let

Za děti mladší 14 let jednají jejich zákonní zástupci s výjimkou vypočtených okruhů právních jednání. Ty se vztahují pouze na děti starší 6 let (které jsou tak zcela nesvéprávné). Okruhy právních jednání, ve kterých může jednat nezletilý ve věku 6–14 let samostatně, jsou (1) drobná právní jednání každodenního života, (2) právní jednání výlučně k prospěchu nezletilého, které nemají povinnou formu veřejné listiny nebo vyžadují státní osvědčení a (3) dispozice kapesným.

Odpovědnost za dluhy z právních i protiprávních jednání osob mladších 14 let mají jejich zákonní zástupci, pokud neprokáží, že vznik dluhu jim nelze klást za vinu.

Svéprávnost a deliktní způsobilost nezletilých starších 14 let

Nesvéprávní nezletilí starší 14 a mladší 18 let jednání v mezích souhlasu svého zákonného zástupce. Okruhy právních jednání, ve kterých mohou tito nezletilí jednat samostatně, zahrnují:

- právní jednání, kterými nakládají se svými příjmy (tuto možnost lze soudně omezit na žádost rodičů),
- právní jednání, kterými vykonávají svá autorská práva,
- právní jednání, kterými ukládají prostředky do úvěrových institucí a nakládají s nimi,
- právní jednání, která mohou samostatně činit i osoby mladší 14 let.

Od 16 let věku se také může nezletilý stát členem družstva.

Nezletilý odpovídá za dluhy z právních jednání v souladu s výše uvedenými pravidly. Stejně tak plně odpovídá za své protiprávní jednání.

2.7. Závěr

Pro úplnost lze doplnit, že v rámci komparativního srovnání úpravy svéprávnosti v kodexech kontinentálního systému práva byly nad rámec výše popsaných úprav analyzovány také občanské zákoníky Itálie, Španělska, Švýcarska, Brazílie a Japonska. Lze přitom shrnout, že níže uvedené závěry platí i pro tyto úpravy.

Z komparativního mezinárodního srovnání vyplývá, že zatímco úprava deliktní způsobilosti je v občanském zákoníku koncepčně srovnatelná s úpravou v zahraničních civilních kodexech (ačkoli ji lze u mladších nezletilých ve srovnání hodnotit jako relativně přísnou), česká koncepce nabývání svéprávnosti je ojedinělá.

Téměř všechny zkoumané zahraniční civilní kodexy totiž jako základní pravidlo pro právní jednání nezletilého obsahují buďto jeho úplnou nesvéprávnost, nebo způsobilost jednat pouze v mezích souhlasu jeho zákonných zástupců. Toto pojetí pak v dílčích okruzích právních jednání cizí zákoníky výslovně prolamují, a to zásadně ve shodné míře. Typickým příkladem je jednání výlučně ve prospěch dítěte nebo jednání v každodenní záležitosti běžného života, která odpovídá rozumové vyspělosti dítěte.

Česká úprava svéprávnosti nezletilých je oproti zahraničí vystavěna přesně opačně. Dílčí pravidlo (způsobilost k věku odpovídajícím právním jednáním) je pravidlem základním, naopak základní pravidlo (souhlas rodičů s právním jednáním) je pravidlem dílčím. Nadto česká právní úprava neobsahuje bližší vymezení okruhů dovolených právních jednání a musí být dovozováno judikaturou (například způsobilost k právnímu jednání, které je dítěti pouze k prospěchu – viz usnesení Nejvyššího soudu 30 Cdo 3321/2008 ze dne 24. 3. 2010 nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1005/99 ze dne 13. září 2001).

3. Popis vybraných zahraničních právních úprav ve vztahu k problematice započítávání částečného plnění na vnitřně strukturovaný peněžitý dluh

Obecné pravidlo

Zahraniční právní úpravy stanovují pořadí plnění na jednotlivé dílčí složky peněžitého dluhu, od něhož se nelze odchýlit bez souhlasu věřitele (resp. v rozporu s jeho vůlí). Pokud jde o dané pořadí, je převažující koncepce, podle níž se plnění započte nejprve na náklady, poté na úroky a nakonec na jistinu. Tak je tomu kupříkladu v Německu, kde má věřitel právo odmítnout plnění v rozporu s tímto zákonem stanoveným pořadím (§ 367 BGB). Obdobné pořadí zápočtu včetně možnosti věřitele plnění v rozporu s tímto pořadím odmítnout se vyskytuje v Rakousku (§ 1416 rakouského občanského zákoníku), Nizozemsku (čl. 6:44 nizozemského BW), Itálii (čl. 1194 italského občanského zákoníku), Portugalsku (čl. 785 portugalského občanského zákoníku) a Québecu (čl. 1571 quebeckého občanského zákoníku). Ve Švýcarsku může dlužník na jistinu započítat své částečné plnění, jen není-li v prodlení s plněním na úroky a náklady (čl. 85 Droit des obligations), částečné plnění se na úroky započítává před jistinou rovněž ve Francii (čl. 1343-1 francouzského CC) a ve Španělsku (čl. 1173 španělského občanského zákoníku). Obdobně v Polsku (čl. 451 polského KC).

Pravidlo, podle něhož se v případě peněžitých dluhů započítává částečné plnění nejprve na náklady, poté na úroky a nakonec na jistinu, ledaže věřitel určí jinak, bylo shledáno v Evropě jako natolik převažující, že bylo rovněž převzato do Principů evropského smluvního práva (čl. 7:109) a návrhu Společného referenčního rámce (čl. III. – 2:110).

Zvláštní pravidla

Některé zahraniční právní řády oproti tuzemské úpravě stanovují určité odchylky od pořadí započítávání pohledávek za účelem ochrany spotřebitele. Tak kupříkladu v Německu je pro účely prodlení dlužníka s plněním plateb na základě smlouvy o spotřebitelském úvěru stanoveno, že se platby započítávají nejprve na náklady soudního sporu, poté na jistinu a nakonec na úroky (§ 497 odst. 3 BGB). Obdobná odchylka je obsažena také v estonské úpravě spotřebitelského úvěru (§ 415 Võlaõiguseadus – Law of Obligations Act).

Na Slovensku byla vedle úpravy aplikovatelné pro obchodní závazkové vztahy, která odpovídá někdejšímu § 330 obchodního zákoníku, přijata s účinností od 1. 1. 2008 novela slovenského občanského zákoníku (zákonem č. 568/2007 Z. z.), podle níž se při částečném plnění peněžitého dluhu plnění dlužníka započítává nejprve na jistinu a poté na úroky, neurčí-li dlužník jinak (jeho

§ 566 odst. 2). Jakkoli však bylo toto pravidlo zakotveno do slovenského občanského zákoníku, uplatní se s ohledem na dualitu obchodněprávních a občanskoprávních závazků především ve vztazích se spotřebitelem.

Ve Francii odchylku od obecné úpravy obsahuje článek 1343-5 CC, který umožňuje soudu rozhodnout, že se platby započtou nejprve na jistinu. Jde o jeden z prostředků ochrany dlužníka v odůvodněných případech, které mají pomoci překonat jeho finanční potíže.

Odchylku pro situaci vyznačující se neschopností dlužníka plnit své dluhy obsahuje i český insolvenční zákon, který v § 165 odst. 4 stanoví, že není-li dále stanoveno jinak, plnění poskytnuté věřiteli po rozhodnutí o úpadku postupem podle tohoto zákona k uspokojení jeho pohledávky se započte nejprve na jistinu, pak na úroky, poté na úroky z prodlení a nakonec na náklady spojené s uplatněním pohledávky. Přitom úroky splatné až po rozhodnutí o úpadku se v insolvenčním řízení zásadně neuspokojují (§ 170 insolvenčního zákona).

3.1. Závěr

S ohledem na výše uvedený přehled lze shrnout, že stávající česká úprava ve shodě se zahraničními úpravami a dosavadní tradicí stanovuje obdobné podpůrné pořadí započítávání částečného plnění na jednotlivé složky peněžitého dluhu. Se standardními evropskými pravidly se však rozchází v tom ohledu, že připouští, aby dlužník jednostranně určil, na kterou složku dluhu plní, aniž by tomu věřitel mohl odporovat. Možnost volby dlužníka je přitom doplněna neobvyklým pravidlem, jehož účelem je limitovat jeho možnost omezit placením na jistinu nabíhající úrok, a tím se na úkor věřitele příliš zvýhodnit.⁷

4. Zhodnocení platného právního stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

Stávající právní úprava není v rozporu se zákazem diskriminace, ani nemá dopad na rovnost mužů a žen.

5. Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy

5.1. K dětským dluhům

Cílem navrhovaného zákona je především zvýšení ochrany dětí v právních vztazích a posílení role zákonných zástupců při právním jednání nezletilých. Dále se chce zdůraznit výchovnou funkci úpravy a zajistit vyšší právní jistotu jejích adresátů. Celkově se chce předcházet vzniku dětských dluhů.

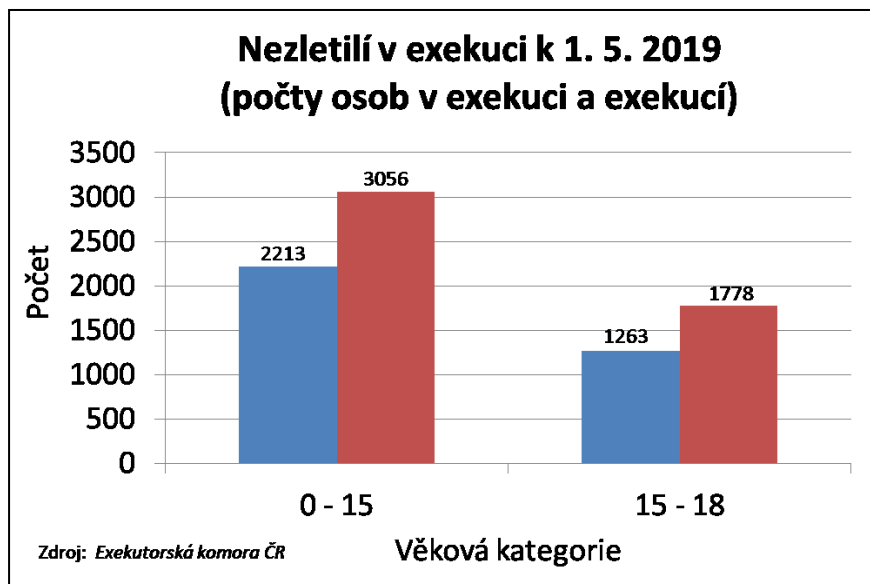
Problém tzv. „dětských dlužníků“, tj. dětí, vůči kterým je vedeno exekuční řízení, se v poslední době stal předmětem intenzivní společenské debaty. Návrh na tento jev reaguje, jeho záběr je však širší. Jeho cílem je řešit obecnější problém „dětských dluhů“, tj. peněžitých dluhů vzniklých před nabytím zletilosti dlužníka, který má několik úrovní a různé příčiny, a jehož je

---

⁷ Srov. J. Šilhán in Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 944.

problém „dětských dlužníků“ pouze podmnožinou. Je třeba si uvědomit, že exekuční řízení je v současnosti vedeno i proti desítkám tisíc dospělých občanů, kteří dluhy nabyli jako nezletilí, a že naopak vymáhání dluhů vzniklých v dětství po dosažení zletilosti je relativně typické.

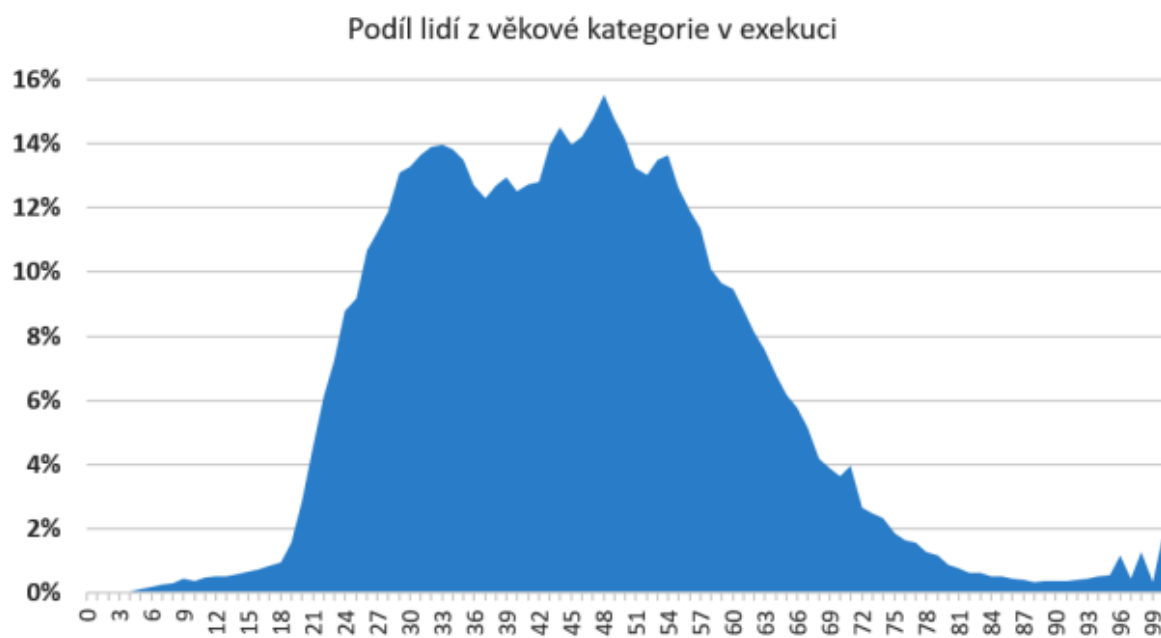
Podle dostupných údajů bylo k 1. 5. 2019 vedeno exekuční řízení proti 3 476 nezletilým, z čehož přibližně dvě třetiny byly děti mladší 15 let. V exekuci je tedy v současnosti přibližně 0,18 % všech nezletilých.

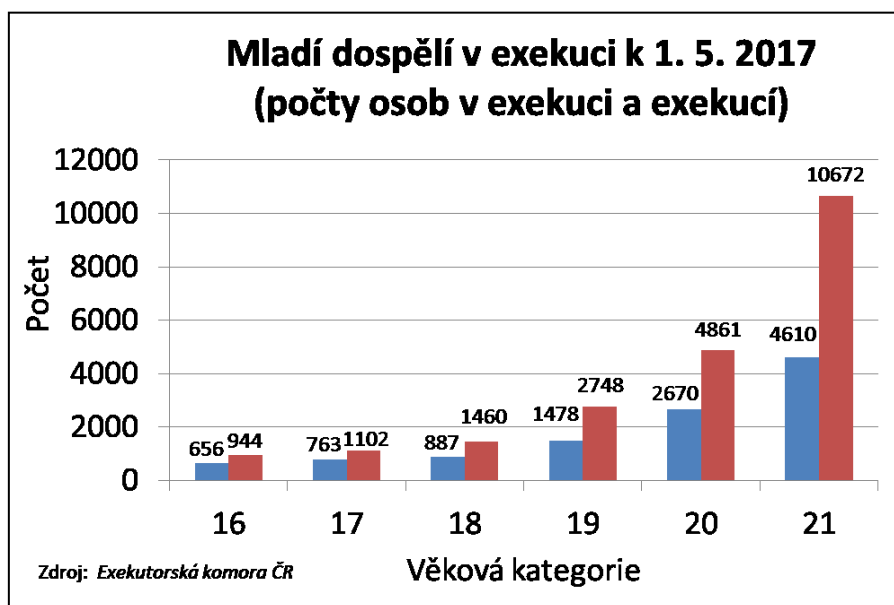
Obr. 1: Počty nezletilých v exekuci (levý sloupec) a počet exekucí vedených vůči nezletilým (pravý sloupec). Rozdíl tvoří vícečetné exekuce vůči stejné osobě.

Ačkoli tento počet se může jevit jako marginální, skutečný rozsah problému zastírá. Jak již bylo uvedeno, vznik dětského dluhu se časově neshoduje s jeho nárokováním u soudu a vymáháním. Obecná promlčecí lhůta činí podle občanského zákoníku tři roky, právo přiznané rozhodnutím orgánu veřejné moci se promlčí od deseti let ode dne, kdy mělo být rozhodnutí plněno. Nic proto věřiteli nebrání s vymáháním nároku čekat do zletilosti a počátku výdělečné činnosti nezletilého dlužníka.

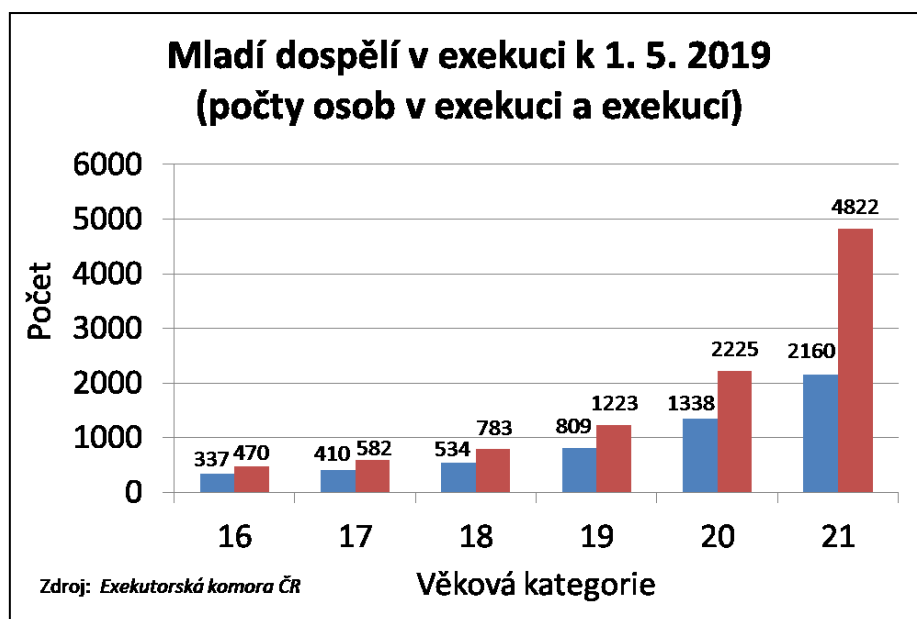
Statistiky dětských dlužníků také nezahrnují osoby, které dosáhly zletilosti, ačkoli je proti nim stále vedeno exekuční řízení. Lze dále odhadovat, že nemalá, byť těžko kvantifikovatelná, část v současnosti vedených exekucí má také původ v nezaplacených půjčkách, které si dlužníci sjednali za účelem splacení svého dětského dluhu (tzv. „vyražení klínu klínem“). S dětskými dluhy a jejich následky se potýkají desítky tisíc zletilých občanů.

Obr. 2 Procentuální podíl osob v dané věkové kategorii v exekuci. Data k 31. 12. 2017. Zdroj: Člověk v tísni.

Obr. 3: Počty starších nezletilých a mladých dospělých v exekuci (levý sloupec) a počet exekucí vedených vůči těmto osobám (pravý sloupec). Data z roku 2017.

Obr. 4: Počty starších nezletilých a mladých dospělých v exekuci (levý sloupec) a počet exekucí vedených vůči těmto osobám (pravý sloupec). Data z roku 2019.

Nezletilí, kterým vznikají nezvladatelné dluhy, jsou často, nikoli však výhradně, ze sociálně znevýhodněných poměrů. Jejich už tak nelehká životní a společenská situace, spojená typicky s chudobou a nestabilním rodinným prostředím, je zhoršena existencí peněžitých dluhů. Tyto dluhy pak často vznikají z důvodů, které dětem nelze spravedlivě přisuzovat. Situace, kdy za neřádný výkon rodičovských povinností vznikají povinnosti a dluhy dětem, je třeba mít za nemravné a je třeba je minimalizovat.

Existence dětských dluhů je dána více faktory. Z faktického hlediska jsou původci dětských dlužníků jejich zákonní zástupci, kteří buď povinnost péče zanedbávají, nebo jsou sami v nelehké životní či sociální situaci. Ontologicky se tedy jedná o problém sociální, společenský, spojený především s problémy nižších sociálních tříd. Na druhou stranu je však nutno dodat, že vznik dětských dluhů je v rámci právního řádu možný. Dokonce lze mít za to, že česká právní úprava v určitých ohledech k relativně snadnému vzniku nežádoucích dětských dluhů nepřímo přispívá, respektive neobsahuje mechanismy, které by vznik takovýchto dluhů minimalizovaly či zapovídaly.

Stávající právní úprava civilního práva týkající se právního jednání nezletilých a jejich pozice v občanském soudním řízení tedy v důsledku přispívá k nežádoucímu společenskému jevu vedení exekucí proti nezletilým i zletilým za dluhy vzniklé v dětství.

5.2. K započítávání částečného plnění na vnitřně strukturovaný peněžitý dluh

Pořadí, jakým bude při částečném plnění umořován vnitřně strukturovaný peněžitý dluh, je z hlediska možnosti jeho celkového splacení, navýšení dluhu a délky splacení zásadní.

Předkládané řešení nijak nevybočuje ve srovnání s právním režimem v jiných evropských státech, naopak právní úpravu přibližuje evropskému standardu.

6. Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy

Hlavní principy navrhované úpravy jsou v některých ohledech vzájemně protichůdné. Jejich promítnutí do návrhu je proto provedeno proporcionálně, aby upřednostnění některé z nich nepůsobilo přílišné omezení jiné.

Hlavní zásady navrhované právní úpravy následují.

6.1. Ochrana nezletilých

Ochrana nezletilých je hlavním a zastřešujícím principem návrhu. Tato zásada je v českém právním řádu obsažena a zdůrazňována na ústavní i zákonné úrovni. Podle čl. 32 odst. 1 věta druhá Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) je zvláštní ochrana dětí a mladistvých zaručena. Podle § 3 odst. 2 písm. c) občanského zákoníku nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu. Stejně tak je ochrana dětí vyjádřena v množství mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána. Z těchto jsou nejdůležitější Úmluva o právech dítěte⁸ a Evropská úmluva o výkonu práv dětí, které zdůrazňují jako hlavní hledisko tzv. *nejlepší zájem dítěte*.⁹

Ochranou nezletilých se v civilněprávním kontextu návrhu míní zejména snaha zamezit vzniku právních povinností nezletilých, které by svou povahou nebo tvrdostí neodpovídaly jejich věku, zkušenostem nebo rozumovým schopnostem, případně právními prostředky zmírňovat jejich dopady.

6.2. Autonomie nezletilého

Čím je nezletilý starší, tím více se jeho rozumová a volní vyspělost blíží dospělé, plně svéprávné osobě. Logicky by se tak obdobně měla rozšiřovat sféra jednání, která může nezletilý činit samostatně. Zároveň by se ovšem ekvivalentně měl rozšiřovat i rozsah jeho osobní odpovědnosti.

Nezletilý je svébytnou osobou, k jejíž vůli by mělo být přihlíženo. Úprava jeho svéprávnosti a odpovědnosti by neměla mít za následek, že s ním nikdo nebude chtít právně jednat. To platí zejména, pokud je materiálně nezávislý na svých zákonných zástupcích (nezletilý se může zavázat k závislé práci po ukončení školní docházky od 15 let věku).

6.3. Výchovná funkce

Úprava by měla umožňovat nezletilému vstupovat do právních vztahů a osvojovat si tak základní dovednosti pro budoucí právní styky. Zejména je v tomto ohledu důležité, aby jednání

---

⁸ Pro účely Úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve (Článek 1).

⁹ Čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a 1 odst. 2 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

nezletilého nemělo potenciálně fatální negativní důsledky. V takovém případě totiž lze předpokládat, že do své zletilosti bude nezletilý sám právně jednat minimálně.

Úprava by měla umožnit zákonným zástupcům nezletilého jeho právní jednání korigovat a aprobovat. Rodiče by měli mít krom možnosti nezletilého výchovně usměrňovat také možnost korigovat jeho právní jednání a tím ho zároveň chránit. V návaznosti na to by ovšem také měli odpovídat za případné negativní dopady jimi schváleného jednání, zejména pokud je na nich mladý nezletilý materiálně závislý.

6.4. Ochrana věřitelů a poškozených

Jestliže právní úprava určitým způsobem zvýhodňuje nezletilé jako jednu ze stran právního vztahu vzniklého na základě právního nebo protiprávního jednání, logicky tím také určitým způsobem omezuje druhou stranu tohoto vztahu, tj. věřitele nebo poškozené. Měla by tak ovšem činit šetrně s přihlédnutím k jejich oprávněným zájmům.

6.5. Právní jistota

Právní úprava jednání a odpovědnosti nezletilých by měla být jednoznačná a srozumitelná. Obě strany právního jednání by si měly být jisté, v jakém režimu se nezletilý nachází a jaká je jeho případná odpovědnost. Stejně tak by (například pro účely pojištění) mělo být jednoznačně vymezeno postavení nezletilého, pokud se dopustí protiprávního jednání.

6.6. Prevence nadměrného zadlužování

Navrhovaná úprava v započítávání částečného plnění má za cíl za prvé přiblížit obecnou úpravu evropskému standardu, za druhé v podnikatelsko-spotřebitelských vztazích zavést úpravu pro dlužníka příznivější, která by alespoň částečně bránila jeho předlužování. Dlužníkem poskytované plnění by mělo primárně sloužit k umořování jistiny, tedy té části dluhu, jejíž splnění odpovídá hlavnímu zájmu věřitele a která je pro dlužníka zpravidla nejtíživější.

7. Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů EU nebo obecnými právními zásadami práva EU, popřípadě i s legislativními záměry a s návrhy předpisů EU

Navrhovaná úprava je slučitelná s předpisy Evropské unie. Návrh posiluje práva nezletilých obsažená v Listině základních práv Evropské unie, která má dle čl. 6 Smlouvy o Evropské unii stejnou právní sílu jako Smlouvy. Konkrétně se jedná právo dětí na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho (čl. 24 odst. 1) a zohlednění jejich nejvlastnějšího zájmu při činnosti veřejných orgánů a soukromých institucí (čl. 24 odst. 2).

Na započítávání částečného plnění bezprostředně nedopadá žádný předpis Evropské unie.

8. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána

Jedním z cílů návrhu je náležitá reflexe mezinárodněprávních závazků České republiky. Zvláštní ohled na zájmy nezletilých předpokládá celá řada mezinárodních smluv, jichž je Česká republika signatářem.

Podle čl. 24 odst. 1 věta první Listiny základních práv Evropské unie mají děti právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Podle odstavce 2 téhož článku pak při všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány nebo soukromými institucemi, musí být prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte.

Nejdůležitější mezinárodní lidskoprávní úmluvou poskytující ochranu dětem je Úmluva o právech dítěte, kterou tehdejší Česká a Slovenská Federativní republika podepsala 30. září 1990, a která byla publikována ve Sbírce zákonů jako sdělení Federálního Ministerstva zahraničních věcí pod č. 104/1991 Sb.

Hlavními principy Úmluvy o právech dítěte jsou jednak sledování nejlepšího zájmu dítěte,¹⁰ jednak respektování jeho názoru.¹¹ Čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte stanoví, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními, nebo zákonodárnými orgány. Podle čl. 3 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte se státy, které jsou její smluvní stranou, zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření. Podle čl. 27 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte rodiče nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte.

K promítnutí těchto principů do českého právního řádu se vyjádřil i Ústavní soud v nálezu sp. zn. 1775/14 ze dne 15. února 2017:

„Z těchto mezinárodně-právních závazků pro Českou republiku vyplývá povinnost zajistit dětem takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jejich blaho. Dle názoru Ústavního soudu se s takovou povinností neslučuje uložení dluhu nezletilému, o jehož existenci se často dozví až při jeho vymáhání po dosažení zletilosti, kdy již může být takový dluh – byť zpočátku relativně nízký – navýšen o příslušenství a další náklady, které mohou mít rdousivý účinek, a ztěžovat tak jedinci vstup do dospělosti. K tomu lze podotknout, že někteří zahraniční autoři zmiňují narůstající tendenci soudů v Evropě považovat život ničící či zdrcující odpovědnostní nároky za rozporné se zásadami sociální spravedlnosti, solidarity, dobré víry a zneužití práva, jež jsou společné většině členských zemí Evropské unie [srov. Ferreira, N.: The harmonisation of private law in Europe and children's tort liability: A case of fundamental and children's rights

¹⁰ Čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.

¹¹ Čl. 12 Úmluvy o právech dítěte.

mainstreaming, International Journal of Children's Rights, Vol. 19 (2011), No. 3, str. 571–594].“

Zásadní omezení vzniku dětských dluhů a z něho často vyplývajícího předlužení nezletilých by tak mělo mít za následek naplnění těchto požadavků.

Pokud jde o započítávání částečného plnění, bezprostředně na něj nedopadá žádná mezinárodní smlouva, jíž je Česká republika vázána.

9. Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky

9.1. Dětské dluhy

Podle čl. 32 odst. 1 věta druhá Listiny je zvláštní ochrana dětí a mladistvých zaručena. Podle čl. 41 Listiny se lze tohoto práva domáhat pouze v mezích zákonů, které ho provádějí. Podstata a smysl práva však musí podle čl. 4 odst. 4 Listiny zůstat zachována, nelze je zákonnou úpravou vyprázdnit. Návrh zákona má za cíl omezit dopad identifikovaných problematických institutů stávající právní úpravy a posílit prvky ochrany nezletilých v soukromoprávních vztazích.

9.2. Započítávání částečného plnění na vnitřně strukturovaný peněžitý dluh

Problematicky započítávání částečného plnění se přímo netýkají žádné normy ústavního pořádku. V širším kontextu se návrh dotýká ústavního práva vlastnit majetek (čl. 11 Listiny) a ústavních zásad rovnosti (plynoucích z čl. 1 Listiny) a autonomie vůle (plynoucích z čl. 2 odst. 3 Listiny). Navrhovaná úprava jako celek je s těmito principy v souladu. Sleduje legitimní cíl, kterým je ochrana občanů před extenzivním předlužováním, potažmo ochrana ekonomiky jako celku. Právo věřitele obdržet slíbené protiplnění a ujednané (či stanovené) příslušenství není návrhem nijak dotčeno. Navrhovaná změna v započítávání částečného plnění je v souladu s ústavním pořádkem České republiky.

10. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty a na podnikatelské prostředí České republiky

10.1. Dětské dluhy

Návrh by dlouhodobě měl mít mírný pozitivní dopady na státní rozpočet. Návrh by měl znemožnit předlužení nezletilých, které v důsledku vede k oslabení ekonomické aktivity mladých dospělých, případně k jejich zaměstnání v šedé ekonomice. Lze tak očekávat zvýšení daňových odvodů od osob, které by jinak zůstaly zatíženy dluhovým břemenem z dětství.

Návrh by měl mít pozitivní dopady na podnikatelské prostředí posílením právní jistoty při jednání s nezletilými. Návrh dále zavádí výrazné rozšíření odpovědnosti zákonných zástupců za závazky nezletilých, což by mělo zvýšit dobytost konkrétních pohledávek.

Lze také předpokládat, že ve vztahu k navrhované limitaci odpovědnosti mladých nezletilých za jimi způsobenou škodu budou na danou právní úpravu poskytovatelé pojištění reagovat novými pojistnými produkty.

10.2. Započítávání částečného plnění na vnitřně strukturovaný peněžitý dluh

Navrhovaná úprava započítávání částečného plnění nepředstavuje přímý nárok na státní nebo veřejný rozpočet. Předcházení excesivnímu zadlužení obyvatelstva působí na veřejné rozpočty pozitivně, neboť udržuje osoby ekonomicky aktivní, čímž snižuje nároky na plnění sociální povahy a naopak zvyšuje daňové příjmy.

Ve vztahu k podnikatelským subjektům se celkově očekávají spíše pozitivní dopady, spojené zejména se zlepšením možnosti dlužníků splácet své dluhy a zvýšením jejich motivace splácet. Předcházení excesivnímu zadlužení má pozitivní dopad na celou ekonomiku. Navrhované změny jsou produktově neutrální, neměly by mít tedy bezprostřední vliv na poskytování určitých druhů finančních produktů. Nelze nicméně vyloučit určité náklady finančních institucí spojené s potřebou přizpůsobit se nové právní úpravě.

11. Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů

Navrhovaná úprava nemá přímé dopady ve vztahu k ochraně soukromí a nepřináší nové dopady do oblasti ochrany osobních údajů.

12. Zhodnocení korupčních rizik

Návrh nezvyšuje oproti dosavadní právní úpravě korupční rizika. Navrhovaná právní úprava novelizuje zejména obecné hmotněprávní normy civilního práva. Dílčí změny civilního práva procesního pak navazují na již existující instituty. Z povahy návrhu nelze vysledovat ani teoretický negativní vliv ve vztahu ke korupci.

13. Předpokládané sociální dopady a dopady na životní prostředí, zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

Předlužení a následný exekuční postih předluženého povinného jsou výrazně sociálně-rizikové jevy, které v důsledku mohou vést k sociálnímu vyloučení a na něj navázaným patologiím. V souvislosti se sociálním vyloučením a nadměrným zadlužením je zmiňována celá řada společensky destruktivních fenoménů: chudoba, nezaměstnanost, bezdomovectví, vznik závislostí nebo nárůst sebevražd a kriminality. Kromě obecné, zejména majetkové, kriminality se pak s předlužením pojí celá řada specifických trestných činů páchaných dlužníky (podvod, poškození věřitele, porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku) i věřiteli (lichva, vydírání).

Se všemi výše uvedenými sociálními problémy také vzniká množství navazujících nákladů státu. Těmi jsou například náklady na zdravotní péči, náklady na ústavní péči o děti, náklady

na provoz azylových domů, náklady na prevenci a řešení kriminality nebo náklady na civilní a trestní soudní řízení.

Návrh razantně omezuje, respektive téměř znemožňuje předlužení nezletilých. Ze statistik vyplývá, že s dluhy vzniklými v dětství se v současnosti potýkají tisíce až desítky tisíc občanů, ačkoli na jejich vznik mnohdy neměli žádný vliv. Návrh má proto výrazně pozitivní přímé i nepřímé sociální dopady.

U navrhované úpravy nelze předpokládat vliv v oblasti životního prostředí.

Navrhovaná právní úprava také nestanovuje odchylky ve vztahu k zákazu diskriminace, nezavádí žádné rozdíly na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Navrhovaná právní úprava není rovněž v rozporu se zákonem č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Navrhovaná právní úprava nemá bezprostřední, ani sekundární dopady na rovnost mužů a žen a nevede k diskriminaci žádného z pohlaví, neboť je nijak nerozlišuje, ani nezvýhodňuje a nestanoví pro ně odlišné podmínky.

14. Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

Navrhovaná právní úprava neobsahuje žádné ustanovení, které by se vztahovalo k bezpečnosti nebo obraně státu.

II. ZVLÁŠTNÍ ČÁST

K části první – změna občanského zákoníku

K článku I

K bodu 1 (změna § 32 občanského zákoníku)

Význam současného znění § 32 občanského zákoníku je v dosavadní praxi malý. Rozsah právních jednání, ve kterých je dítě způsobilé zcela samostatně jednat podle obecného pravidla § 31 občanského zákoníku, je široký. Zároveň však dítě nemůže podle § 36 občanského zákoníku právně jednat ve věcech, v nichž by i jeho zákonný zástupce podle § 898 občanského zákoníku potřeboval souhlas soudu. Výčet zakázaných jednání v § 898 občanského zákoníku je přitom značně rozsáhlý a týká se víceméně všech neběžných jednání dítěte. Platné udělení souhlasu podle § 32 občanského zákoníku, které by reálně rozšiřovalo oblast samostatného jednání dítěte, je tak v současnosti spíše teoretickou možností ve velmi úzkém okruhu případů.

Ačkoli návrh nemění základní koncepci svéprávnosti, výrazně se rozšiřuje praktický význam souhlasu podle § 32 občanského zákoníku navrhovaným zavedením zákonného ručení za dluhy vzniklé ze schváleného právního jednání nezletilého (viz odůvodnění k novému § 899a občanského zákoníku). Zároveň se omezuje možnost tyto dluhy vůči nezletilému vymáhat. Lze předpokládat, že věřitelé budou motivováni při sjednávání rizikových smluv s nezletilými vyžadovat souhlas jejich zákonných zástupců k takovému právnímu jednání.

Souhlas lze vyžadovat i k právním jednáním, ke kterým je nezletilý samostatně způsobilý. Jednou z funkcí souhlasu podle dosavadní i navrhované úpravy je totiž zvýšení právní jistoty druhé strany vyloučením potenciální neplatnosti právního jednání.

K § 32 odst. 2

Navrhovaná změna § 32 odst. 2 občanského zákoníku směřuje k racionalizaci ustanovení ve vztahu k navrhovaným hmotným dopadům souhlasu a k jeho sjednocení s obecnou úpravou výkonu rodičovské odpovědnosti.

Navrhuje se vypustit dosavadní formulaci věty druhé, podle které se nepřihlíží k projevům zákonných zástupců, kteří si odporují při projevení souhlasu s právním jednáním nezletilého vůči třetí osobě. Ustanovení zakládá právní nejistotu dobrověrných třetích osob v platnost uděleného souhlasu, což nelze při navrhovaném posílení významu souhlasu zakládajícího zákonné ručení rodiče považovat za vhodné.

Případný nesouhlas druhého zákonného zástupce tak nebude mít dopad na platnost uděleného souhlasu a zprostředkovaně tedy ani na platnost právního jednání nezletilého. Návrh však zavádí výjimku z tohoto obecného pravidla za situace, kdy si byla třetí strana vědoma sporu mezi rodiči, a přesto s nezletilým jednala na základě souhlasu jediného rodiče. V takovém případě je právní jednání nezletilého absolutně neplatné pro nedostatek souhlasu.

Vědomost třetí osoby je třeba v souladu s § 4 odst. 2 občanského zákoníku vykládat jako vědomost objektivní, tj. jako vědomost, kterou by si důvodně osvojila osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé.

I v případě dobré víry třetí osoby není nesouhlas rodiče právně bezvýznamný, protože návrh záměrně odděluje platnost právního jednání od ručení rodičů podle navrhovaného § 899a občanského zákoníku. Na jednání zákonného zástupce se uplatní domněnka jednání se souhlasem druhého rodiče podle § 876 odst. 3 občanského zákoníku. Pokud bude tato domněnka vyvrácena a bude prokázáno, že druhý zákonný zástupce odporoval souhlasu nebo by mu zjevně odporoval, kdyby o právním jednání nezletilého věděl, nebude druhý zákonný zástupce zákonným ručitelem podle navrhovaného § 899a občanského zákoníku. Takové vyvrácení domněnky jednání se souhlasem druhého rodiče si lze v praxi představit zejména u zákonných zástupců, kteří spolu nežijí ve společné domácnosti.

Vzhledem k tomu, že pro platnost právního jednání postačí souhlas jediného zákonného zástupce, nelze předpokládat aplikaci § 877 občanského zákoníku o rozhodnutí soudu v záležitosti významné pro dítě při neshodě rodičů. Teoreticky přichází tato možnost v úvahu v případě, kdy si druhá strana právního jednání vymíní souhlas obou zákonných zástupců podle navrhovaného § 36 odst. 2 občanského zákoníku.

K bodu 2 (změna § 36 občanského zákoníku)

Do § 36 občanského zákoníku se doplňuje nový odstavec 2, který stanovuje pravidla v případě podmínění účinků právního jednání následným souhlasem zákonného zástupce. Zároveň se určuje, kdy takovou podmínku ujednat nelze. Ustanovení se týká jak právních jednání, ke kterým je nezletilý způsobilý jako dostatečně rozumově a volně vyspělý jedinec, tak právních jednání, ke kterým je způsobilý, protože mu byl předběžně udělen zákonným zástupcem souhlas. Z tohoto důvodu se ustanovení systematicky zařazuje do § 36 občanského zákoníku.

Ustanovení § 32 občanského zákoníku se týká pouze souhlasu předběžného (srovnej dikci § 32 odst. 1 občanského zákoníku: „*udělil-li zákonný zástupce souhlas...je nezletilý schopen v mezích souhlasu sám jednat*“). V případě uplatnění navrhované podmínky podle § 36 odst. 2 občanského zákoníku se však navrhovaný § 32 odst. 2 občanského zákoníku, který stanoví, že pro platnost jednání postačí souhlas jediného zákonného zástupce, použije analogicky i na vymíněný souhlas následný, pokud druhá strana neurčí jinak.

Návrh neobsahuje žádná pravidla pro formu a způsob souhlasu. Strany je tak mohou určit dle svých potřeb. Lze předpokládat, že častým požadavkem bude např. vyjádření souhlasu telefonicky nebo v písemné formě nebo souhlas obou zákonných zástupců.

Právní jednání je platné, účinky jednání však v případě vyžádání si následného souhlasu nastávají až jeho udělením. Následky lze ujednáním (typicky na základě požadavku druhé strany před uzavřením smlouvy) podmínit lhůtou o libovolné délce. Pokud lhůta není určena, stanovuje se v zájmu právní jistoty podpůrná lhůta dvou týdnů. V případě neudělení souhlasu v této lhůtě následky právního jednání nikdy nemohou nastat (§ 548 odst. 2 občanského

zákoníku), neboť následná nemožnost podmínky má v případě odkládací podmínky za následek to, že je právní jednání nadále neúčinné, a to s konečnou platností.¹² Při zmeškání lhůty zákonnými zástupci je případně třeba právně jednat s nezletilým znovu.

Smyslem ustanovení je zejména ochrana osob, které do styku s nezletilým vstupují, a posílení jejich právní jistoty. Pokud by třetí osoby nemohly korigovat postup zákonných zástupců, k následnému schválení právního jednání rodiči by pravděpodobně dojít nemuselo. Lze proto předpokládat, že k sjednání podmínky docházet bude. Souhlas má za následek pouze ručení zákonných zástupců podle navrhovaného § 899a občanského zákoníku a nemá vliv na platnost právního jednání. Nelze předpokládat, že by se rodiče dobrovolně vystavovali riziku ručení za dluh z právního jednání, pokud by jejich nečinnost neměla žádný vliv na platnost a účinnost právního jednání samostatně sjednaného nezletilým.

Možnost podmínit právní jednání souhlasem zákonného zástupce se navrhuje explicitně vyloučit u právních jednání v rámci samostatného provozování obchodního závodu nebo jiného obdobné výdělečné činnosti. Zde lze za dostatečný považovat požadavek na souhlas zákonného zástupce s činností jako takovou a také přivolení soudu. Daná podmínka je z povahy věci vyloučena také u právních jednání osobní povahy. Touto kategorií se rozumí předně právní jednání, které představují realizaci osobnostních práv nezletilého (např. rozhodnutí o zveřejnění díla podle § 11 odst. 1 autorského zákona). Obecně však jde o všechna právní jednání, u nichž nemůže být nezletilý zastoupen. U těchto právních jednání by možnost podmínit je souhlasem zákonného zástupce popírala možnost nezletilého samostatně právně jednat a tedy jeho osobní autonomii. Nic přitom nebrání tomu, aby i před realizací těchto právních jednání nezletilý se svým zákonným zástupcem postup neformálně konzultoval, případně při nich byl doprovázen.

K bodům 3 až 6 (změna § 898 občanského zákoníku)

Navrhované změny racionalizují stávající § 898 občanského zákoníku, který byl doktrinálně opakovaně kritizován.¹³ Zejména se ruší provázání prvního a druhého odstavce a upravují některé nevhodně formulované příklady právního jednání, ke kterým je třeba soudní aprobace.

Dále se zrušuje přísná sankce zdánlivosti právních jednání neschválených soudem. Zakazuje se prohlásit za neplatné nedovolené právní jednání, pokud dítěti nepůsobí újmu, a zakládá se možnost soudu zúžit okruh právních jednání, která podléhají jeho souhlasu. Všechna tato opatření by měla přispět k větší právní jistotě rodičů dítěte i osob s nimi kontrahujících a umožnit přistupovat ke správě jmění dítěte s větší flexibilitou. To vše při zachování náležitého standardu ochrany nezletilého.

K návrhům § 898 odst. 2

Navrhuje se oddělit výčet právních jednání, ke kterým potřebuje zákonný zástupce souhlas soudu, od obecného pravidla obsaženého v odstavci 1. Dosavadní úprava stanovila, že

¹² Dobrovolná, Hurdík in Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1958.

¹³ Srov. např. Zuklínová in Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, str. 522.

k právnímu jednání, které se týká existujícího i budoucího jmění dítěte nebo jednotlivé součásti tohoto jmění, potřebují rodiče souhlas soudu, ledaže se jedná o běžné záležitosti, nebo o záležitosti sice výjimečné, ale týkající se zanedbatelné majetkové hodnoty. Druhý odstavec pak demonstrativně vypočítával jednotlivé okruhy takovýchto jednání.

Dosavadní dikce ustanovení naznačovala, že demonstrativní výčet obsažený v odstavci 2 určuje, která právní jednání jsou chápána jako jiná než běžná, tj. že jsou interpretační pomůckou ve vztahu pojmu „jiné než běžné záležitosti“. To však není vzhledem k neurčitosti a nevhodnému rozsahu jednotlivých písmen (viz níže) vhodné. Nově se tak výčet v odstavci 2 stává samostatným taxativním výčtem nejzávažnějších právních jednání, jejichž schválení soudem zákonodárce obecně považuje za nutné bez ohledu na jejich běžnost. I přesto se však potenciální přísnost ustanovení zmírňuje zákazem zneplatnění právních jednání, která dítěti nepůsobí újmu, a zavedením možnosti navrhnout soudu zúžení okruhu právních jednání, která podléhají jeho souhlasu.

Změnou v návěti odstavce 2 se obecné pravidlo odstavce 1 osamostatňuje a umožňuje tak soudům volnější posouzení přípustnosti napadaných právních jednání vzhledem k okolnostem konkrétního případu, zejména vzhledem k majetkovým poměrům rodičů a dítěte. Lze se však domnívat, že i přes uvedené subjektivní pojetí budou jako obecně nepřípustná posouzena i další právní jednání neuvedená v taxativním výčtu odstavce 2.

K § 898 odst. 2 písm. a)

Jedná se o legislativně-technickou změnu zpřesňující dosavadní formulaci.

K § 898 odst. 2 písm. b)

Pravidlo o nutném souhlasu soudu se zatížením nebo zcizením majetku jako celku nebo jeho nikoli nepodstatné části je nevhodné zejména vzhledem k majetkům menšího rozsahu. Nově se tedy navrhuje stanovit pevnou částku dvacetinásobku životního minima jednotlivce podle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, jako jasnou hranici pro nutnost schválení právního jednání soudem.

V případě nevhodného nakládání s majetkem menšího rozsahu je ochrana nezletilého zaručena osamostatněným odstavcem 1, který umožňuje posuzovat, zda je dispozice majetkem nižší hodnoty běžnou záležitostí, či nikoli (s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu).

Upravuje se dále omezení zákonného zástupce v případě, že za dítě zcizuje nebo zatěžuje majetek, ale nejedná se o majetek jako celek podle písmene b). V takovém případě se schválení soudu vyžaduje až při překročení částky odpovídající stonásobku životního minima jednotlivce. Pravidlo vychází z předpokladu, že u nezletilých s větším majetkem je pro praxi vhodné zavést méně přísný režim pro udělení soudního souhlasu.

Nad rámec písmene b) dále omezení podléhá i nabytí rozsáhlého majetku. I skrze zdánlivě jednostranně výhodné darování se mohou do dispozice nezletilého dostat věci právně zatížené nebo věci, s jejichž vlastnictvím se pojí navazující daňové nebo jiné povinnosti. Může se jednat

např. o daně z nemovitých věcí u bytů a domů, smluvní přímus povinného ručení u motorových vozidel nebo náklady na stravu a veterinární ošetření hospodářských zvířat.¹⁴

K § 898 odst. 2 písm. c)

Ustanovení reaguje na potřeby soudní praxe. Ve věcech dědictví se dnes rozhoduje i v případech, kdy to není z hlediska ochrany nezletilého dědice objektivně nutné či jakkoli přínosné. Zejména se z koncepčních důvodů vypouští podmínka soudního schválení při nabývání dědictví nebo odkazu. Jednak je třeba si uvědomit, že člověk nabývá dědictví již smrtí zůstavitele, tzn. konstrukce se schvalováním jednání, které činí rodič za dítě, je právně vadná (dítě nenabývá dědictví právním jednáním). Jednak je třeba zdůraznit, že při nabývání dědictví osobě, která nenabyla plné svéprávnosti, nic závažného nehrozí a je chráněna soupisem. Osoba, která není plně svéprávná, hradí dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví (§ 1685 odst. 2 ve spojení s § 1706 občanského zákoníku).

Naopak zůstává podmínka soudní aprobační při odmítnutí dědictví, a to bez ohledu na hodnotu majetku pozůstalého. Zároveň se také doplňují další relevantní riziková právní jednání v dědickém řízení, která připadají v úvahu, tj. dohoda dědiců o výši dědických podílů nebo rozdělení pozůstalosti a prohlášení o odmítnutí odkazu podle § 1623 občanského zákoníku.

K § 898 odst. 2 písm. d)

Ustanovení upravuje dosavadní § 898 odst. 2 písm. d) občanského zákoníku. Modifikuje se zejména zákaz uzavření smlouvy zavazující k dlouhodobému opětovnému plnění, který vyvolával četné interpretační obtíže a vytvářel příliš přísný režim ve vztahu k nezletilým, kteří tyto smlouvy nemohli samostatně uzavřít (§ 36 občanského zákoníku).

Nově se stanoví, že nelze bez souhlasu soudu uzavřít smlouvu k trvajícimu nebo opětovnému plnění nebo týkající se bydlení (vypouští se nadbytečná slova „zejména nájmu“) na dobu delší než tři roky nebo na dobu trvajíc i po nabytí zletilosti dítětem. Smlouvy na kratší dobu jsou přípustné v rámci pravidel § 898 odst. 1 občanského zákoníku.

Zákaz bez souhlasu soudu sjednat jakoukoli smlouvu úvěrovou nebo obdobnou se zachovává beze změny.

Jestliže zákonný zástupce smlouvou zavazuje nezletilého k opakovanému plnění na dobu kratší 3 let a tato plnění zároveň kumulativně přesáhnou hranici uvedenou v navrhovaném písmeni b), lze mít za to, že se jedná o právní jednání podle písmene b).

K § 898 odst. 3

Navrhuje se v konkrétním případě umožnit rozhodnutím (opatrovnického) soudu zúžit okruh právních jednání, která podléhají jeho souhlasu podle § 898 občanského zákoníku. Navrhovaná možnost zúžení okruhu právních jednání, která podléhají souhlasu soudu, reaguje na případy,

---

¹⁴ Srov. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudu ze dne 18. února 1981, sp. zn. 1 Ob 719/80, týkající se nepřipustného darování koně.

u nichž by byl shledán vymezený okruh schvalovaných právních jednání jako příliš omezující z hlediska zajištění řádné správy jmění dítěte. Může se kupříkladu jednat o případy, kdy dítě disponuje rozsáhlým majetkem, jehož struktura může častěji podléhat změnám, aniž by zde však existovalo konkrétní riziko jeho znehodnocení (respektive je postaveno najisto, že rodiče dítěte skýtají záruku jeho řádné správy).

Z procesního hlediska je vhodné uvést, že řízení o zúžení okruhu právních jednání, která podléhají souhlasu soudu, bude řízením ve věci péče soudu o nezletilé. Demonstrativní výčet těchto věcí je obsažen v § 466 zákona o zvláštních řízeních soudních.

K § 898 odst. 4

Navrhuje se změnit právní důsledky neudělení zákonem vyžadovaného souhlasu soudem. Stávající řešení, podle něhož jde o nicotné právní jednání, se může v určitých případech dostat do rozporu s ochranou zájmu dítěte, která by měla být hlavním účelem dosavadního § 898 odst. 3 občanského zákoníku. Lze si představit případy, kdy právní jednání samo nebude pro dítě nijak škodlivé, dojde dokonce k jeho realizaci, přesto bude moci dojít zpětně k prohlášení jeho nicotnosti, aniž by na tom strany měly zájem. Z tohoto důvodu se navrhuje v těchto případech převzít obdobnou právní úpravu, která je v současnosti obsažena v § 65 odst. 1 občanského zákoníku v případě osob s omezenou svéprávností. Důsledkem neschválení právního jednání soudem by tedy měla být absolutní neplatnost, ledaže právní jednání nepůsobí dítěti újmu.

K bodu 7 (§ 899a občanského zákoníku)

Navrhované ustanovení, které omezuje možnost zadlužení nezletilých, je reakcí na společenský stav, kdy jsou vedeny tisíce exekučních řízení vůči nezletilým povinným a další desítky tisíc exekučních řízení vůči zletilým za dluhy vzniklé v dětství (viz oddíl 5.1 obecné části důvodové zprávy). Nově se budou moci věřitelé nezletilých dlužníků uspokojit pouze z majetku, který tito nabyli v dětství (například v rámci dědictví) nebo který si pořídili za prostředky získané v dětství. Mělo by tak dojít k zásadnímu oddělení majetkové sféry osoby jakožto nezletilce a jakožto dospělého.

Ideově lze tuto změnu odůvodnit snahou o naplnění požadavků mezinárodních závazků a ústavního pořádku a uvést je do souladu s hledisky uvedenými v bodech 28 – 30 nálezu Ústavního soudu sp. zn. 1775/14 ze dne 15. února 2017:

„28. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že na základě mezinárodního práva a ústavního pořádku České republiky mají být nezletilí pod zvláštní ochranou. Ta je dětem a mladistvým v první řadě zaručena čl. 32 odst. 1 Listiny. Jde o právo, jehož je možné se podle čl. 41 Listiny domáhat pouze v mezích zákonů, které ho provádějí. Tato institucionální záruka však nesmí být zákonnou úpravou zcela vyprázdněna – podstata a smysl musí zůstat zachovány (čl. 4 odst. 4 Listiny) [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 35/93 ze dne 15. 2. 1994 (N 7/1 SbNU 51; 49/1994 Sb.)]. Také Úmluva o právech dítěte (dále jen „Úmluva“) v čl. 3 odst. 1 vyžaduje, aby zájem dítěte byl předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními, nebo zákonodárnými orgány.

Jedním z významů citovaného ustanovení je, že slouží jako základní interpretační princip pro soudy a další orgány veřejné moci při výkladu právních předpisů dopadajících na děti (nezletilé), a to tím způsobem, že je-li možné interpretovat právní předpis vícero způsoby, mají zvolit ten, který nejefektivněji naplňuje nejlepší zájem dítěte [srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 11. 2014 č. j. 1 As 116/2014-29 (3191/2015 Sb. NSS)]. V čl. 3 odst. 2 Úmluvy se státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a správní opatření. Podle čl. 27 odst. 2 Úmluvy rodiče nebo jiné osoby, které se o dítě starají, nesou v rámci svých schopností a finančních možností základní odpovědnost za zabezpečení životních podmínek nezbytných pro rozvoj dítěte. Konečně podle čl. 24 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie mají děti právo na ochranu a péči nezbytnou pro jejich blaho. Čl. 24 odst. 2 pak stanoví, že při všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány nebo soukromými institucemi, musí být prvořadým hlediskem nejvlastnější zájem dítěte.

29. Z těchto mezinárodně-právních závazků pro Českou republiku vyplývá povinnost zajistit dětem takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jejich blaho. Dle názoru Ústavního soudu se s takovou povinností neslučuje uložení dluhu nezletilému, o jehož existenci se často dozví až při jeho vymáhání po dosažení zletilosti, kdy již může být takový dluh – byť zpočátku relativně nízký – navýšen o příslušenství a další náklady, které mohou mít rdousivý účinek, a ztěžovat tak jedinci vstup do dospělosti. K tomu lze podotknout, že někteří zahraniční autoři zmiňují narůstající tendenci soudů v Evropě považovat život ničící či zdrcující odpovědnostní nároky za rozporné se zásadami sociální spravedlnosti, solidarity, dobré víry a zneužití práva, jež jsou společné většině členských zemí Evropské unie [srov. Ferreira, N.: The harmonisation of private law in Europe and children's tort liability: A case of fundamental and children's rights mainstreaming, International Journal of Children's Rights, Vol. 19 (2011), No. 3, str. 571–594].

30. V souladu s těmito principy Ústavní soud již dříve konstatoval, byť v souvislosti s výkladem ustanovení § 16a odst. 1 zákona o veřejném zdravotním pojištění týkajícího se povinnosti hradit poskytovateli zdravotní péče regulační poplatek za hospitalizaci, že to jsou především zákonní zástupci nezletilého (dítěte), kteří za něj nesou finanční odpovědnost (srov. nález sp. zn. II. ÚS 728/15 ze dne 16. 9. 2015).“

Potenciální tvrdost důsledného omezení odpovědnosti za dluhy vzniklé v dětství je vyrovnávána širší hmotnou odpovědností zákonných zástupců za právní jednání, na kterém se podíleli udělením souhlasu nezletilému s tímto jednáním nebo za právní jednání, kdy dítě zastupovali. Zároveň opatření zabráňuje potenciálnímu využívání privilegovaného postavení dítěte k uzavírání smluv, které by materiálně sloužily zájmu rodičů.

Ustanovení je inspirováno § 1629a německého BGB,¹⁵ koncepčně se však liší. Německá úprava umožňuje namítat předlužení jmění nezletilého obdobně jako při předlužení napadlé pozůstalosti. Vzhledem ke specifikům německého dědického práva by však zavedení obdobné metody řešení dětských dluhů bylo v českých podmínkách obtížně prakticky realizovatelné. Pokud by byla zvolena koncepce, podle níž lze v exekuci majetek dlužníka postihovat do výše hodnoty majetku, který měl dlužník ke dni nabytí plné svéprávnosti, bylo by třeba pro účely exekuce zjišťovat i majetek, který již dlužník k okamžiku jejího provádění nevlastní a provádět jeho ocenění. Praktická realizace této koncepce byla shledána příliš administrativně a finanční náročnou. Obdobného výsledku se proto navrhuje dosáhnout alternativní cestou, která je konzistentní s principy, na nichž je v českých podmínkách postaveno exekuční řízení. Postihován bude moci být pouze majetek, který dlužník k okamžiku provádění exekuce vlastní, přičemž musí jít o majetek, který byl nabyt před nabytím plné svéprávnosti, anebo majetek, který je od tohoto majetku odvozen. K procesním souvislostem viz odůvodnění k návrhu § 262c občanského soudního řádu.

K § 899a odst. 1

Navrhované ustanovení omezuje možnost použít ke splnění peněžitého dluhu z právního jednání nezletilého jiný majetek než ten, který nezletilý nabyt jako dítě nebo majetek nabytý sice v dospělosti, ale právním jednáním vztahujícím se výlučně k majetku nabytému v dětství (například majetek zakoupený za prostředky nabyté z dědictví). Mění se tak povaha dětského dluhu. Ten sice nadále existuje a lze ho dobrovolně plnit, omezení možnosti jeho vymáhání nicméně zabraňuje tomu, aby nezletilý vstupoval do dospělého života zatížen dluhovým břemenem. Na ustanovení procesně navazuje navrhovaný § 262c občanského soudního řádu.

Ustanovení nezahrnuje jednání v rámci výdělečné činnosti podle § 33 občanského zákoníku, ke kterému je nezletilý plně svéprávný. Bez zavedení této výjimky by nezletilý měl jako osoba ve výrazně privilegovaném postavení obtíž vstupovat do obchodněprávních vztahů. Ochranu nezletilého v tomto případě zároveň zajišťuje požadavek na souhlas zákonných zástupců a soudu se změnou postavení nezletilého.

Pojmem „majetek, který [nezletilý] nabyt právním jednáním vztahujícím se výlučně k majetku nabytému před nabytím plné svéprávnosti“ se rozumí zejména výnos z prodeje majetku nabytého v dětství, jeho směny nebo z těchto prostředků nově nabytá věc. Ustanovení je formulačně inspirováno § 709 odst. 1 písm. d) občanského zákoníku, podle kterého není součástí společného jmění manželů to, co nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví. Účelem pravidla je zabránit účelovému obcházení věřitelů skrze transformaci „dětského“ majetku v „dospělý“ majetek.

Je-li součástí majetku věc druhově (genericky) určená, je třeba při určení majetku nabytého v dětství postupovat analogicky tak, že v případě nemožnosti rozlišení části věci získané před

---

¹⁵ Tento paragraf byl do BGB zaveden v roce 1998 v reakci na rozsudek německého Spolkového ústavního soudu ze 13. 5. 1986 (*BVerfGE* 72, 155; *1 BvR 1542/84*) o nepřipustnosti zadlužení nezletilých v důsledku výkonu rodičovské odpovědnosti.

a po nabytí zletilosti je druhově určená věc postižitelná v míře (hmotnosti, částce, kusech), kterou druhově určená věc měla k okamžiku nabytí zletilosti.

K § 899a odst. 2

Omezení věřitele ve vztahu k pohledávce, kterou má vůči nezletilému, je vyrovnáno jeho možností obrátit se na rodiče dítěte jako na zákonné ručitele, pokud k právnímu jednání dali souhlas nebo za nezletilého jednali. Zároveň by mělo ustanovení vést věřitele ke snaze opatřit si při rizikovém právním jednání nezletilého souhlas jeho zákonných zástupců s tímto jednáním. Nepřímo se tak posiluje vliv rodičů na nezletilého, což ale lze vzhledem k jejich posílené odpovědnosti považovat za přiměřené.

Při posuzování toho, který z rodičů je vázán ručitelským vztahem, se postupuje podle obecného pravidla § 876 odst. 3 občanského zákoníku o výkonu rodičovské odpovědnosti. Jedná-li jeden z rodičů v záležitosti dítěte sám vůči třetí osobě, která je v dobré víře, má se za to, že jedná se souhlasem druhého rodiče. Souhlasem jednoho ze zákonných zástupců jsou vázáni oba, pokud nebude následně druhým rodičem prokázáno, že udělení souhlasu odporoval nebo by mu zjevně odporoval, kdyby o právním jednání nezletilého věděl.

Zákonnému zástupci jako ručiteli zůstává možnost uplatnit veškeré námitky vůči dluhu, které by mohl uplatnit dlužník. Nemůže se však soudně domáhat vyrovnání po svém dítěti, tj. osobě, jejímž zákonným zástupcem byl do okamžiku nabytí plné svéprávnosti. Tímto se navrhaný specifický ručitelský vztah do jisté míry podobá přechodu dluhu. Úprava vychází z předpokladu, že dluh vzniklý při výkonu rodičovské odpovědnosti je v konečném důsledku zapříčiněn zákonným zástupcem.

Lze předpokládat, že v praxi budou věřitelé často postupovat podle § 2021 odst. 1 věta druhá občanského zákoníku. Před požadováním splnění dluhu od ručitele – zákonného zástupce tak nebudou písemně vyzývat nezletilého dlužníka, a to s odkazem na to, že je nepochybné, že dlužník dluh nesplní. V případě, že by nezletilý měl vlastní prostředky, mohou zákonní zástupci i následně splnit dluh jeho jménem.

Ačkoli lze vidět určité paralely navrhaného řešení s oddlužením, nejsou stanovena pravidla pro případ mnohosti věřitelů nezletilého. Předpokladem je, že v takovém případě se z existujícího majetku nezletilého uspokojí ten věřitel, který se prostředků fakticky domůže jako první. Zbytek věřitelů (popř. první věřitel ve vztahu ke zbývající části dluhu) se pak může uspokojit na zákonném zástupci dlužníka.

V případě, že všichni ručitelé – zákonní zástupci zemřou, aniž by jim vznikla povinnost plnit dluh, ručitelský závazek nepřechází a zaniká, neboť se nejedná o dluh (§ 1701 občanského zákoníku *a contrario*). Naopak pokud povinnost plnit za dluh nezletilého vznikla ještě před smrtí, dluh na nezletilého dědice přechází i přes zákonné vyloučení regresu v poslední větě navrhaného ustanovení. Nezletilý dědic je v takovém případě chráněn institutem dědického práva (zejména výhradou soupisu), není proto důvod omezovat věřitele ve vymáhání dluhu.

Ostatně i první odstavec navrhovaného ustanovení vědomě umožňuje věřiteli domáhat se majetku nabytého nezletilým skrze dědictví.

K bodům 8 a 9 (změna § 1932 občanského zákoníku)

V § 1932 odst. 1 občanského zákoníku se navrhuje změna obecného pravidla pro započítávání částečného plnění na vnitřně strukturovaný peněžitý dluh. Po vzoru mnohých zahraničních úprav¹⁶ může dlužník určit odlišné pořadí započítávání pouze se souhlasem věřitele.

Toto opatření je odůvodněno nevhodným nastavením stávající právní úpravy. Zákon na jednu stranu podpůrně stanovuje pořadí pro započítávání na příslušenství a na jistinu, které je nastaveno ve prospěch věřitele. Na druhou stranu však umožňuje dlužníkovi, aby jednostranně určil odlišné pořadí, čemuž věřitel při absenci jiného smluvního ujednání nemůže odporovat. Takové nastavení nemůže dobře plnit funkci podpůrné právní úpravy. Zejména u vysokých dluhů s dlouhou dobou splatnosti totiž věřitele nutí v rámci zajištění předvídatelnosti částky, kterou dlužník zaplatí na úrocích, aby po dlužníkovi požadoval vzdát se práva určit odlišné pořadí. U nízkých dluhů s krátkou dobou splatnosti je naopak výhoda pro dlužníka spojená s volbou odlišného než zákonného pořadí relativně nevýznamná. Je tomu tak proto, že pokud dlužník plní nejprve na jistinu, úročí se ze zákona náklady i úroky. V podnikatelsko-spotřebitelských vztazích navíc nelze platně vyloučit právo spotřebitele plnit přednostně na jistinu [viz § 1814 písm. l) občanského zákoníku]. K praktickým příkladům viz Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace.

V § 1932 odst. 2 občanského zákoníku se navrhuje zakotvit zvláštní pořadí ve vztazích se spotřebitelem v případě prodlení s plněním dluhu nebo jeho jednotlivé splátky. Navrhovaná změna je produktově neutrální a nevylučuje i nadále využívání finančních produktů, které věřiteli umožňují průběžně uplatňovat úroky. Při prodlení má však být upřednostněno plnění na již určené náklady spojené s uplatněním pohledávky, poté na jistinu. Následně bude plnění započítáno na úroky a nakonec na úroky z prodlení. Stávající prioritizace plnění na úrok před plněním na jistinu v případech, kdy se dlužník dostane do prodlení, vytváří riziko nadměrného nárůstu příslušenství a významného odkladu plnění či nesplnění primárního dluhu. Tímto nastavením se rovněž zvyšuje riziko dalšího zadlužování dlužníka a vzniku úpadkové situace, přičemž situace se pro dlužníka a věřitele zásadně mění právě až v insolvenční; zde je kromě odlišného pořadí započítávání plnění stanoveno pro případ oddlužení podřízené postavení úroků ve výši, ve které převyšují výši jistiny – srov. § 172 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů. Jako racionální se proto jeví riziko nadměrného zadlužení limitovat již primárním nastavením hmotněprávní úpravy. Omezení příslušné ochrany toliko na spotřebitele reflektuje jeho potenciálně zranitelné postavení, které je zohledněno v řadě dalších prvků stanovených v zákoně již v současnosti na ochranu tohoto okruhu osob.

Pokud jde o pořadí započítávání, návrh se inspirovat německou právní úpravou, která prioritizuje plnění na náklady spojené s uplatněním pohledávky (především náhradu nákladů řízení a jiné

---

¹⁶ Toto řešení bylo shledáno v Evropě jako natolik převažující, že bylo rovněž převzato do Principů evropského smluvního práva (čl. 7:109) a návrhu Společného referenčního rámce (čl. III. – 2:110).

jednoznačně určené náklady). To je odůvodněno jejich povahou jakožto dalších výdajů, které věřitel s uplatněním svého nároku má. Zároveň se lze domnívat, že toto nastavení může dlužníka motivovat k aktivnímu řešení své situace a snaze o dobrovolné plnění svých dluhů (např. v podobě úsilí o dohodu na splátkovém kalendáři). Navrhované pravidlo je kogentní, neboť je stanoveno k ochraně spotřebitele (§ 1812 odst. 2 občanského zákoníku).

Pro úplnost je vhodné dodat, že navrhovaným ustanovením nejsou dotčena další pravidla platná pro zápočet plnění na více dluhů. Bylo-li tedy ujednáno plnění dluhu ve splátkách, použije se s ohledem na § 1933 odst. 1 občanského zákoníku navrhované pořadí započítávání na jednotlivé složky dluhu pouze na již splatnou část dluhu. Je-li splatných více splátek téhož dluhu, uplatní se toto pořadí nejprve na splátku nejdříve splatnou (§ 1933 odst. 1 občanského zákoníku). Navrhovaná úprava v tomto ohledu nepředstavuje žádnou změnu oproti dosavadnímu stavu.

K bodu 10 (změna § 2048 občanského zákoníku)

Dosavadní úprava smluvní pokuty nereflextuje specifika právního jednání nezletilých (viz oddíl 1.3 obecné části důvodové zprávy). Návrh ji proto modifikuje tak, aby byly její nevhodné dopady minimalizovány.

Navrhuje se zásadní omezení možnosti ujednání smluvní pokuty vůči nezletilým mladším 15 let. Nezletilými samostatně sjednané závazky k plnění smluvní pokuty jsou absolutně neplatné. Návrh vychází z předpokladu, že takto mladé osoby nejsou ke sjednání smluvní pokuty obecně rozumově a volně nezpůsobilé.

Starší nezletilí jsou před negativními následky smluvních pokut chráněni skrze obecné pravidlo obsažené v navrhovaném § 899a občanského zákoníku, které limituje zadlužení nezletilých obecně. Smluvní pokutu si tak lze s osobami ve věku 15–18 let platně sjednat.

Ustanovení se vzhledem k dikci § 2052 občanského zákoníku použije i na pokutu stanovenou pro porušení právní povinnosti (penále).¹⁷

K bodům 11 a 12 (změna § 2279 a nový 2282a občanského zákoníku)

Současná podoba institutu přechodu nájmu v důsledku smrti nájemce podle § 2279 a násl. občanského zákoníku dostatečně nezohledňuje specifickou situaci nezletilých, kteří nenabýlí plné svéprávnosti, a vytváří prostor pro jejich zadlužení.

Dle § 2279 občanského zákoníku platí, že zemře-li nájemce, který nežil s manželem ve společném nájmu bytu, přejde nájem na člena nájemcovy domácnosti, který v bytě žil ke dni smrti nájemce a nemá vlastní byt. Je-li touto osobou nájemcův manžel, partner, rodič, sourozenec, zeť, snacha, dítě nebo vnuk, přejde na ni nájem i bez souhlasu pronajímatele. V případě, že osoba, na kterou nájem přešel, nedosáhla ke dni přechodu nájmu věku osmnácti let, skončí nájem nejpozději dnem, kdy tato osoba dosáhne věku dvaceti let, pokud se pronajímatel s nájemcem nedohodnou jinak. Splňuje-li více členů nájemcovy domácnosti

---

¹⁷ Tj. i na přírážky k jízdnému (viz nález Ústavního soudu sp. zn. Pl.ÚS 33/2000 ze dne 10. 1. 2001).

podmínky pro přechod nájmu, přejdou práva a povinnosti z nájmu na všechny společně a nerozdílně. Je-li členem nájemcovy domácnosti nájemcův potomek, má přednostní právo, aby na něho přešla práva a povinnosti z nájmu. Každá osoba splňující podmínky pro přechod nájmu může do jednoho měsíce od smrti nájemce písemně oznámit pronajímateli, že v nájmu nehodlá pokračovat; dnem dojití oznámení pronajímateli její nájem zaniká.

Jak z platné, tak z předchozí úpravy¹⁸ přechodu nájmu lze dovodit, že zákonodárce vnímal přechod nájmu jako institut pro nájemce obecně výhodný¹⁹ a proti zájmu pronajímatele stavěl primárně zájem osoby v bytě spolužijící na trvání nájmu. Postavení nájemce s sebou však přináší kromě práva na užívání bytu také řadu povinností, zejména povinnost platit nájemné. Reflexí tohoto potenciálního negativního dopadu přechodu nájmu na nového nájemce pak je jeho možnost oznámit pronajímateli, že v nájmu nehodlá pokračovat. Tato možnost je však značně problematická v případě, kdy osoba není schopna náležitě projevit svou vůli.

Stávající zákonná úprava nijak nebrání tomu, aby se nájemcem stalo pozůstalé nezletilé dítě, které není plně svéprávné. V případě nezletilých lze ze speciálního pravidla v § 2279 odst. 2 věty třetí občanského zákoníku naopak dovodit, že stávající znění občanského zákoníku takovou situaci dokonce předpokládá.

Zákon umožňuje, aby v důsledku právní události přešla povinnost pravidelně platit relativně značné peněžité částky na osobu, která ve většině případů není výdělečně činná, čímž může napomoci jejímu budoucímu zadlužení. Přitom možnost ukončit nájem ve lhůtě 1 měsíce může být v případě (zejména osiřelého) nezletilého dítěte fakticky ztížena.

Zemřou-li rodiče dítěte, je funkce poručníka vykonávána v souladu s § 929 občanského zákoníku orgánem sociálně-právní ochrany dětí jako veřejným poručníkem, a to do doby, kdy soud jmenuje dítěti poručníka nebo dokud se poručník neujme funkce. V praxi lze pochybovat, zde je tento orgán schopen se za dítě v poměrně krátké lhůtě aktivně vyjádřit k možnému ukončení nájmu. Ačkoli nezletilý, který není plně svéprávný, nikdy nemůže být bez zákonného zástupce, vztah veřejného poručníka je minimálně do doby zjištění existence tohoto vztahu spíše formální.²⁰

Pokud není zesnulý nájemce jediným zletilým či samostatným členem domácnosti (případně pokud nezemře společně s těmito dalšími osobami), je dalším specifickým problémem přechod nájmu na všechny členy domácnosti zesnulého nájemce společně a nerozdílně. Je pak na pronajímateli, po kterých spoludlužnících bude dluh na nájemném vymáhat. Jeho motivací

---

¹⁸ Ustanovení § 706 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ Srov. § 706 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění do 31. 12. 2013, podle kterého nájem přechází v případě mnohosti pozůstalých v domácnosti na nájemcovo dítě, aniž by jakkoli řešil jeho možné zadlužení.

²⁰ Za obdobnou lze považovat situaci, kdy nájem přechází na osobu pod opatrovnictvím; výše uvedené k veřejnému poručníctví platí *mutatis mutandis* i pro veřejného opatrovníka podle § 468 občanského zákoníku.

logicky může být uspokojit se v maximální míře bez ohledu na individuální situaci dlužících nájemců.²¹

Obecně lze konstatovat, že přechod nájmu je institut obdobný dědickému nápadu, který probíhá souběžně s dědickým řízením avšak mimo něj, a to z důvodu potřeby okamžité ochrany osob, které se zůstavitelem žily v domácnosti, ale nestaly se nutně jeho dědici. Samostatná úprava přechodu nájmu však neobsahuje procesní ochranu nezletilého, který by jinak v dědickém řízení byl chráněn zejména výhradou soupisu a obecněji dohledem soudu, respektive notáře jako soudního komisaře. U nezletilého (navíc nacházejícího se ve velmi náročné životní situaci způsobené smrtí blízké osoby) tak jinak ochranný institut přechodu nájmu může působit negativně a nevratně poškodit jeho zájmy a práva.

Pro dluhy z předešlého nájmu zároveň nelze bez dalšího využít omezení obsažené v navrhovaném § 899a občanského zákoníku, který omezuje možnost vymáhat dluhy nezletilého z právního jednání – dluhy z nájmu totiž v tomto případě přecházejí na základě právní události.

K § 2279 odst. 4

V zájmu ochrany osob (i zletilých), které nemohou jednat bez zákonného zástupce, opatrovníka nebo poručníka, lhůta pro oznámení nepokračování v nájmu neskončí v době, kdy tyto osoby nejsou řádně zastoupeny. Jedná se o obdobu pravidla § 645 občanského zákoníku, týkajícího se běhu promlčecích lhůt, vztaženou na institut přechodu nájmu.²² Lhůta k oznámení o nepokračování v nájmu skončí u osob s opatrovníkem nebo poručníkem uplynutím jednoho měsíce ode dne, kdy se ujal funkce. Podle ust. § 933 odst. 2 občanského zákoníku je tímto dnem den jeho jmenování. Navrhovanou úpravou nemá být vyloučeno, aby příslušné oznámení učinil za zastoupeného veřejný poručník podle § 929 občanského zákoníku nebo veřejný opatrovník podle § 468 občanského zákoníku, na něhož výkon této funkce přechází ve stanovených případech ze zákona. Lhůta pro učinění oznámení by však měla skončit až uplynutím jednoho měsíce ode dne jmenování řádného opatrovníka nebo poručníka soudem (v případě nezletilého jmenováním OSPOD jako již řádného poručníka, anebo jmenování jiného poručníka).

Explicitně není řešena situace, kdy osoba nabyde plné svéprávnosti ještě před získáním řádného zastoupení a je tedy způsobilá odmítnout nájem samostatně. V takovém případě se analogicky uplatní závěry právní vědy ke stejné otázce u § 645 občanského zákoníku: „*V těchto případech nezletilý nebo osoba původně k právním úkonům nezpůsobilá přestává být osobou, která potřebuje zákonného zástupce, a promlčení začíná plynout nabytím plnoletosti nebo právní*

---

²¹ Viz také vyjádření advokátky Aleny Vlachové pro server aktuálně.cz: „*Již před několika lety jsem na tento problém narazila, v současnosti řeším jeden takový případ, kdy matka s několika dětmi žila v nájemním bytě u babičky, svoji matky. Když babička jako nájemce bytu zemřela, ze zákona přešel nájem na matku a její děti. Matka neplatila nájemné a pronajímatel bytu žaloval společně a nerozdílně matku a její čtyři děti, včetně dvou tehdy nezletilých.*“; Aktuálně.cz, Stát by měl dětem pomáhat, ne z nich dělat dlužníky, říká advokátka Vlachová, dostupné na <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/stat-by-mel-detem-pomahat-ne-z-nich-delat-dluzniky-rika-advok/r~8b8a9bf8bd9e11e8b5b20cc47ab5f122/>.

²² Navrhovaná změna je inspirována § 563 německého občanského zákoníku, které však při přechodu nájmu na nezletilého přímo odkazuje na obdobné užití pravidla pro stavení promlčecích lhůt.

mocí rozhodnutí o zrušení omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům.“.²³ Lhůta tedy skončí měsíc po nabytí plné svéprávnosti.

K § 2282a

Ustanovení vztahuje omezení vymahatelnosti dluhů nezletilého podle navrhovaného § 899a občanského zákoníku i na dluhy z nájmu, které přešly v důsledku smrti nájemce. Dluhy v tomto případě přecházejí na základě právní události, je proto nutné zakotvit omezení pomocí zákonného odkazu.

Uvedené omezení by mělo bez dalšího uspokojivě řešit zejména častější situace, kdy zemře nájemce a dluh přechází v souladu s § 2279 odst. 3 občanského zákoníku společně a nerozdílné na více členů domácnosti, z nichž alespoň jeden (typicky druh nebo manžel zesnulého) je zletilý. V tomto případě by měl být pronajímatel motivován k vymáhání dlužného nájemného primárně od těchto zletilých členů domácnosti a nesnažit se maximalizovat výtěžek vymáháním dluhu *en bloc* od dětí i dospělých.

Druhý odstavec upravuje speciální případ, kdy nájem přejde pouze na nezletilé (osirelé) dítě nebo děti. V takovém případě si lze představit situaci, kdy zákonný zástupce či opatrovník neoznámí pronajímateli za dítě nepokračování v nájmu, ačkoli si je vědom, že dítě nemá a ani nezíská prostředky k uhrazení dluhů z trvajících nájmu, neboť ho tím fakticky nemůže poškodit; zároveň by takové situace potenciálně mohl zneužít.

Za účelem ochrany pronajímatele se tak stanovuje, že za dluh z nájmu, který přešel na nezletilého, ručí ode dne, kdy se ujal funkce, zákonný zástupce, opatrovník nebo poručník, který za dítě nájem neukončil (podle § 2279 odst. 4 nebo podle § 2283 odst. 2 občanského zákoníku), ač mohl rozumně předpokládat, že povinnosti vyplývající z nájmu nebude schopné plnit, a zároveň po přechodu nájmu žil s nezletilým v předmětném bytě (třeba i po krátké období).

Povinnostmi z nájmu se rozumí všechny povinnosti z nájmu. Zákonný zástupce (opatrovník nebo poručník) by tedy měl posoudit jak schopnost nezletilého splnit dluhy vzniklé z nájmu před smrtí nájemce, tak předpoklad plnění všech povinností z nájmu do budoucna. Ručitelský závazek by však měl být proporcionální s ohledem na skutečnost, že se zákonný zástupce, opatrovník nebo poručník ujal funkce až po smrti nájemce. Nikdy by tak neměl ručit za dluhy vzniklé před smrtí nájemce, které mu ani v plném rozsahu nemusejí být známy, pokud mu je pronajímatel neprokáže.

Neurčité sousloví „mohl rozumně předpokládat“ směřuje na případy, kdy není jasná budoucí majetková situace dítěte a jeho nový zástupce tak neoznámí nepokračování v nájmu, neboť lze předpokládat, že se dítě v blízké budoucnosti domůže odpovídajících prostředků. Může se

---

²³ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník. Velký akademický výklad. 1. svazek. § 1–487. Praha: Linde, 2008, str. 447 in Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, str. 2262.

jednat například o nárok na sirotčí důchod nebo dědictví v případě, že společně s nájemcem zemřela i osoba, jejíž je dítě dědicem.

V tomto kontextu je nutné zmínit, že omezení podle navrhovaného § 899a občanského zákoníku by se mělo uplatnit jak v případech, kdy na nezletilého nájem přejde jako na člena nájemcovy domácnosti, tak v případech, kdy na něj přejde jako na dědice. Pokud však na něj přejde nájem jako na dědice v případě podle § 2282 odst. 1 občanského zákoníku, uplatní se omezení podle návrhu § 899a odst. 1 občanského zákoníku jen ve vztahu ke dluhům z nájmu vzniklým po smrti nájemce. Přejde-li nájem na nezletilého jako na dědice, budou dluhy vzniklé před smrtí nájemce řešeny v rámci řízení o pozůstalosti a bude se postupovat podle úpravy dědického práva včetně účinků výhrady soupisu. Omezení podle navrhovaného § 899a občanského zákoníku se konečně uplatní také v případě, že nezletilý oznámí, že v nájmu nehodlá pokračovat, a je jako člen nájemcovy domácnosti zavázán podle § 2282 věty druhé občanského zákoníku vedle dědiců z dluhů, které z nájmu vznikly před smrtí nájemce.

I přes omezení vymahatelnosti dluhů nezletilého z předešlého nájmu zůstávají pronajímateli k dispozici všechny standardní výpovědní důvody, které potenciální trvání nájmu zkracují (např. výpovědní důvod nezaplacení nájemného po dobu 3 měsíců).

Slovem „nezletilý“ v odstavci 2 je míněn nezletilý podle odstavce 1, tj. ten nezletilý, který ke dni smrti nájemce nenabyl plné svéprávnosti, a na kterého přešel dluh z nájmu, jehož vymáhání je omezeno.

K bodům 13 až 16 (změna § 2920 a 2921 občanského zákoníku)

Jak bylo rozebráno v oddílu 1.5 obecné části důvodové zprávy, ve vztahu k mladším nezletilým lze mít současnou úpravu deliktní způsobilosti za nevhodnou. Návrh nově zavádí dělicí čáru mezi deliktní způsobilostí nezletilého mladšího 13 let a staršího nezletilého.

Ačkoli občanský zákoník umožňuje soudní moderaci náhrady škody, podle samotného textu zákona odpovídá nezletilý do plné výše nebo solidárně. Návrh však vychází z úvahy, že na jednání mladších dětí by se mělo hledět jako na důsledek jejich výchovy, v případě velmi malých dětí téměř jako na zásah vyšší moci. Tato úvaha je ostatně východiskem mnohých zahraničních úprav. Např. podle čl. 164 knihy šesté nizozemského BW je nezletilý do 14 let zcela deliktně nezpůsobilý (a odpovídají jeho zákonní zástupci, pokud by jinak byl za škodu odpovědný). Podle obdobného čl. 426 polského KC je nezletilý deliktně nezpůsobilý do 13 let.

Návrh stanovuje, že škodu způsobenou nezletilým mladším 13 let nahradí bez ohledu na zavinění dítěte ten, kdo nad ním zanedbal náležitý dohled. Z tohoto pravidla se činí dvě výjimky, které připouští odpovědnost dítěte (nedošlo-li ke škodě v důsledku zanedbání náležitého dohledu). Jednak bude dítě odpovědné, pokud škodu způsobilo činem povahy úmyslného trestného činu, jednak pokud to dovolují jeho majetkové poměry, například pokud zdědilo rozsáhlé jmění.

Ze sociálně-biologického hlediska je období 12–15 let věku nezletilého časem největších fyziologických a psychologických změn dítěte (nástup puberty, menarche u dívek), se kterým

se zároveň mění i vnímání dítěte ve společnosti. Dítěti začíná být v tomto věku přiznávána kvalitativně odlišná míra osobní autonomie a s ní nedílně spojené osobní odpovědnosti. Tato skutečnost se odráží i v občanském právu, které nezletilého „překlápí“ do odlišného režimu buďto explicitně věkovou hranicí rozšiřující svéprávnost či deliktní způsobilost (viz komparativní srovnání v oddíle 2 obecné části důvodové zprávy), nebo implicitně vztažením dílčích práv ke konkrétnímu věku, což byl dosud i případ české právní úpravy. Viz např. § 806 občanského zákoníku, podle kterého dosáhlo-li osvojované dítě alespoň 12 let, je třeba vždy jeho osobního souhlasu s osvojením, ledaže je mimo jakoukoli pochybnost, že by byl postup požadující osobní souhlas osvojovaného dítěte v zásadním rozporu se zájmy dítěte, nebo že dítě není schopno posoudit důsledky souhlasu, § 100 občanského zákoníku, podle kterého může nezletilý, který dovršil 14 let, odporovat zásahu do své tělesné integrity, nebo § 1526 občanského zákoníku, podle kterého může ten, kdo dovršil 15 let věku, pořizovat závět bez souhlasu zákonného zástupce. Návrh předpokládá, že v případě deliktní způsobilosti je vhodnější zavést pro mladší nezletilé specifický obecný režim.

Věková hranice 13 let pro zmenšenou deliktní způsobilost byla zvolena jako věk, do kterého dítě typicky stále vyžadovat poměrně intenzivní dohled, a s největší pravděpodobností proto bude v případě deliktního jednání dítěte odpovídat ten, kdo dohled zanedbal. Zavedením pozdější věkové hranice (např. původně zvažovaných 15 let odpovídajících trestní i přestupkové odpovědnosti nezletilých) by vznikla kategorie dětí, které by již téměř žádný dohled nepotřebovaly (a nevznikla by tedy odpovědnost pro zanedbání dohledu), zároveň by ale pro nedostatek věku samy neodpovídaly. Možnost výjimečného přiznání náhrady škody poškozenému s ohledem na požadavky spravedlivosti nelze považovat za dostatečné řešení tohoto problému.

Ačkoli i věková hranice 13 let je, jako každá věková hranice stanovená právem, do jisté míry arbitrární, vychází z požadavku právní jistoty, sdílených společenských představ ve středoevropském kulturním kontextu a komparativního srovnání zahraničních právních úprav.

Nezletilí starší 13 let zůstávají ve stejném režimu jako za dosavadní úpravy.

K § 2920

Nově se zavádí deliktní nezpůsobilost osoby mladší 13 let s výjimkou deliktní odpovědnosti za činy povahy úmyslného trestného činu a specifické případy, kdy je škoda způsobena majetným nezletilým.

Navrhovaná úprava vychází z předpokladu, že úprava deliktní odpovědnosti má primárně za účel vypořádat majetkové poměry mezi škůdcem a poškozeným. Její výchovný a preventivní efekt je naopak vůči nezletilým mladším 13 let zanedbatelný. Lze se domnívat, že v praxi se nezletilý primárně obává jiných následků svého jednání, např. výchovných opatření rodičů, výslechu na policii nebo kázeňských opatření školy, nikoli své hmotné odpovědnosti. Sám nezletilý ostatně typicky žádné prostředky nemá a hmotné dopady na svůj budoucí výdělečný život ještě není schopen posoudit.

Patologické chování jednotlivců by nemělo být vnímáno izolovaně jako jev, který je řešen pouze v neutrální rovině deliktní odpovědnosti. V případě nezletilých lze za primární prostředek řešení konkrétních protiprávních činů a jejich prevence spatřovat zejména v aktivním zapojení orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

Stávající úprava přiznávala (solidární) hmotnou odpovědnost dětí mladších 13 let i při zanedbání náležitého dohledu jejich zákonných zástupců. Tato koncepce je problematická jak proto, že považuje jednání dítěte za stejně závažné jako nejednání jeho zákonného zástupce, tak proto, že fakticky dopadá na nezletilého různě v návaznosti na majetkovou situaci jeho zákonného zástupce. Civilněprávní odpovědnost přitom může mít na budoucí život dítěte stejně zásadní dopad jako (zákonem vyloučená) odpovědnost trestní nebo správní.

Nezletilý mladší 13 let nikdy neodpovídá za škody způsobené nedbalostí. Za tyto škody neodpovídá ani jeho zákonný zástupce, pokud nezanedbal náležitý dohled nebo pokud se nejedná o situaci upravenou v navrhovaném § 2921 odst. 2 občanského zákoníku, kdy zákonný zástupce odpovídá objektivně, je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného.

K výše uvedenému je třeba doplnit, že povinnost dohledu je v praxi vykládána poměrně široce. Lze se tedy domnívat, že by jí šlo konstruovat i v případě opakovaného vzniku škod způsobených nedbalostí nezletilého, ačkoli za běžných okolností by požadavek náležitého dohledu nešlo dovodit.

Pojem „čin povahy úmyslného trestného činu“ je již občanským zákoníkem užíván v jeho § 1481, který upravuje dědickou nezpůsobilost. Formulace reflektuje obecnou trestní neodpovědnost osob mladších 15 let.

Nezletilý dále odpovídá, je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného. Pravidlo představuje korektiv v případech, kdy by byly důsledky vyloučení odpovědnosti nezletilého v konkrétním případě vnímány jako hrubě nespravedlivé, tj. pokud by škoda byla způsobena majetným dítětem nemajetnému poškozenému a zároveň se mu nezletilý nijak nemusel odškodnit. Pro škůdce nepředstavuje povinnost nahradit škodu zátěž, na druhou stranu na poškozeného může její nenahrazení dopadnout velmi tíživě. Obdobná ustanovení jsou v zahraničí obvyklá.²⁴

K § 2921 odst. 1

Dosavadní režim solidární deliktní odpovědnosti nezletilého a osoby povinné náležitým dohledem se zachovává u nezletilých starších 13 let. Ačkoli lze polemizovat nad možností výkonu náležitého dohledu nad těmito (zejména staršími) nezletilými, návrh nemá za cíl vytvářet z osob starších 13 let samostatně odpovědné osoby. V současném režimu lze naopak vnímat posílení ochrany nezletilých, stejně jako jejich potenciálních věřitelů (poškozených).

---

²⁴ Srov. tzv. "Millionärsparagraph" § 829 německého BGB.

Koncepce odpovídá současnému znění občanského zákoníku a obecnému pojetí rodičovské odpovědnosti, která končí nabytím plné svéprávnosti dítěte. Novelizacemi jednotlivých institutů občanského zákoníku nelze fakticky omezit výkon rodičovské odpovědnosti na mladší nezletilé.

Obsah pojmu náležitý dohled umožňuje jako neurčitý právní pojem náležité přizpůsobení konkrétní situaci i s přihlédnutím k věku nezletilého. Náležitý dohled může tedy mít u nezletilých různého věku různou podobu. Ve vztahu k nezletilým blížícím se věku dospělého tak lze očekávat adekvátní snížení nároků na jejich zákonné zástupce.

K § 2921 odst. 2

Doplňuje se odstavec 2 upravující specifické situace, kdy nezletilý škůdce není povinen k náhradě a zároveň ke škodě nedošlo v důsledku zanedbání náležitého dohledu. Ačkoli se ustanovení vztahuje na všechny nezletilé, lze předpokládat, že typicky tato situace nastane u nezletilých mladších 13 let v souvislosti s novým pojetím jejich delikt ní způsobilosti. Nezletilí nebudou odpovídat za nedbalostí způsobenou škody a zároveň při takovém delikt ní jednání často nebude možné dovodit ani zanedbání povinností osoby povinné dohledem.

V těchto případech se stanoví odpovědnost rodičů za náhradu škody, je-li to spravedlivé se zřetelem k jeho majetkovým poměrům a majetkovým poměrům poškozeného. Ačkoli zde není žádná příčinná souvislost mezi jednáním rodiče a vzniklou škodou, jednou z funkcí závazkového delikt ní práva je rozvržení vzniklé škody v souladu s obecně uznanými zásadami spravedlnosti, přičemž v běžném životě je určitá míra objektivní odpovědnosti rodiče za jednání dítěte obecně akceptována.

Ustanovení by tak mělo moderovat případy, kde by striktní uplatnění delikt ní neodpovědnosti dítěte vedlo k nespravedlivým důsledkům.

K článku II (přechodná ustanovení)

Ustanovení navrhovaného zákona se použijí na právní vztahy vzniklé po nabytí účinnosti zákona. Konstruuje se ovšem zvláštní výjimka pro právní jednání osob, které ke dni účinnosti zákona dosud nenabýly svéprávnosti (případně ji nabýly právě v den nabytí účinnosti zákona).

Návrh dále upravuje speciální případy, u kterých by aplikace obecného pravidla vytvářela nevhodné následky.

K bodu 1

Přechodné ustanovení se týká sporných případů, kdy právní jednání bylo učiněno před nabytím účinnosti zákona, nicméně práva nebo povinnosti (v kontextu zejména povinnost splnit peněžitý dluh) přetrvaly i po nabytí účinnosti zákona, případně po nabytí účinnosti vznikly. Tato úvaha je relevantní především kvůli navrhovanému § 899a občanského zákoníku, který výrazně omezuje možnost věřitele uspokojit svou pohledávku vzniklou na základě právního jednání nezletilého.

V případě osob, které nabyly plné svéprávnosti před účinností nového zákona, se na práva a povinnosti takové osoby užijí dosavadní právní předpisy. Cílem návrhu není všeobecná dluhová amnestie, „dětské“ dluhy dospělých osob tak lze vymáhat v plné výši. Byť je existence těchto závazků obecně společensky problematická, měly by být řešeny v rovině insolvenčního práva.²⁵

Návrh nepřímo zavádí nepravou retroaktivitu ve vztahu k dluhům osob, které nenabyly plné svéprávnosti ke dni nabytí účinnosti zákona (případně ji nabyly právě v den nabytí účinnosti zákona). Na dluhy těchto nezletilých se nová úprava vztahuje, ačkoli vznikly za dřívějšího právního režimu. Tento zásah do majetkových práv věřitelů vyplývá z potřeby dosáhnout efektivní nápravy současného neutěšeného stavu, který se dostává do konfliktu s ústavním a mezinárodněprávním závazkem České republiky zajišťovat dětem takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jejich blaho (srov. bod 28-29 nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1775/14).

Z praktického hlediska by pak u těchto nezletilých mělo být snadné zjistit rozsah jejich majetku v rámci zjišťování, zda se věřitel domůže uspokojení dluhu.

K bodu 2

Ustanovením se z obecného přechodného ustanovení bodu 1 explicitně vylučuje navrhovaná změna § 1932 občanského zákoníku. Na dluhy z právních jednání učiněných přede dnem nabytí účinnosti zákona se aplikují dosavadní pravidla pro započítávání plnění.

K bodu 3

Vzhledem ke specifickému znění navrhovaného § 2048 občanského zákoníku, které má dopad na platnost právního jednání, kterým si sjednal smluvní pokutu (penále) nezletilý mladší 15 let, se pro tato ujednání stanovuje zvláštní pravidlo. Platnost ujednání zůstává nedotčena, nicméně na dluh z něj vzniklý se vztahuje pravidlo § 899a občanského zákoníku o omezení možnosti věřitele uspokojit se nad rámec majetku nezletilého.

K bodu 4

Stanoví se časové pravidlo pro posuzování práva na náhradu škody. Použití práva není vztaženo ke chvíli založení závazku z deliktu při vzniku škody, ale již k porušení zákonné nebo smluvní povinnosti, ke kterému mohlo dojít i dříve. Pravidlo je obdobou § 3079 odst. 1 občanského zákoníku.

---

²⁵ Srov. zákon č. 230/2019 Sb., který zavádí privilegovaný režim oddlužení v případě, že pohledávky nezajištěných věřitelů vznikly alespoň ze dvou třetin jejich výše před dosažením 18 let věku dlužníka.

K části druhé – změna občanského soudního řádu

K článku III

K bodu 1 (§ 50b občanského soudního řádu)

Navrhované ustanovení je reakcí na nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. února 2014 a sp. zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4. prosince 2014, ve kterých Ústavní soud dovodil povinnost zapojit do řízení od určitého věku nezletilého a doručovat mu osobně, i když je zastoupen. Srov. body 45–48 nálezu sp. zn. I. ÚS 1041/14 shrnující závěry Ústavního soudu o procesní způsobilosti nezletilých a jejich právu na zapojení do soudního řízení:

„45. Z těchto důvodů se Ústavní soud domnívá, že v případě nezletilých dětí by pravidlem měl být závěr, že tyto nemají plnou procesní způsobilost ve smyslu § 20 odst. 1 občanského soudního řádu, přičemž opačný závěr lze přijmout pouze v konkrétních zcela výjimečných situacích a vždy je nutno jej řádně odůvodnit. Zohlednit je přitom třeba zejména individuální rozumovou a volní vyspělost konkrétního dítěte, neboť je to toto individuální hledisko, které je podstatné (viz ŠÍNOVÁ, Renata in MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kolektiv. Občanský zákoník. I. svazek. Obecná ustanovení. Leges, 2013, s. 357). To na straně soudu nutně předpokládá znalost bližších informací o konkrétním nezletilém účastníkovi řízení.

46. Uvedený závěr je i v souladu s čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, který v odstavci 1 stanoví, že nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, a v odstavci 2 se státy zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho. Dítě tedy musí požívat ochrany i v rámci soudního řízení a nelze jej považovat za účastníka řízení plně srovnatelného s dospělým. Situace, kdy by dítě bylo s odkazem na § 20 občanského soudního řádu považováno za plnoprávního účastníka řízení, by vedla k odeprání jakékoli zvláštní ochrany.

47. Může se zdát, že existuje určité pnutí mezi ochranou dítěte a jeho zapojením do soudního řízení. Tento rozpor je však pouze zdánlivý. Jak vysvětlil Výbor pro práva dítěte, tyto principy jsou komplementární. Čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte nemůže být správně aplikován, pokud není respektován čl. 12 a dítě není v řízení slyšeno [viz odst. 74 Obecného komentáře Výboru pro práva dítěte č. 12 ze dne 20. 7. 2009 o právu dítěte být slyšeno (General comment No. 12 on the right of the child to be heard), CRC/C/GC/12].

48. Lze tedy shrnout, že z pohledu ústavních práv nezletilých dětí je nutno zajistit, aby v soudním řízení, jehož jsou účastníky, požívaly dostatečné ochrany, která je zpravidla, není-li zde konflikt zájmů, zaručena jejich zastoupením zákonným zástupcem. Zároveň však musí být děti od jisté věkové hranice (která, jak vyplývá z nynějšího případu, nemůže být vyšší než 16 let) do řízení zapojeny a soudy nemohou komunikovat pouze s jejich zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Ať již se zapojení zákonných zástupců dětí bude dít postupem podle § 22, nebo § 23 občanského soudního řádu, je třeba, aby soud doručoval i takto zastoupenému nezletilému účastníkovi, aby tento mohl vykonávat své právo participovat na řízení, které se jej dotýká. Při použití § 23 občanský soudní řád doručování i nezletilému explicitně prikazuje

[§ 50b odst. 4 písm. b)]. V případě postupu podle § 22 je nutno využít oprávnění v § 50b odst. 4 písm. e) občanského soudního řádu. Proto pokud je vydán platební rozkaz vůči šestnáctiletému účastníkovi řízení, je nutno jej doručovat jak samotnému účastníkovi řízení, tak jeho zákonným zástupcům.“.

V návaznosti na tuto judikaturu se do § 50b občanského soudního řádu explicitně zakotvuje povinnost soudu doručovat nezletilému účastníku staršímu patnácti let zastoupenému zákonným zástupcem podle § 22 občanského soudního řádu.

Užití pravidla je vázáno na existenci zákonného zastoupení. Jestliže nezletilý nabyde plné svéprávnosti v průběhu řízení, doručuje se mu již podle běžných pravidel.

K bodům 2 až 5 (§ 114b, 114c, § 153b a § 172 občanského soudního řádu)

Ve vztahu k nezletilým, kteří nenabyli svéprávnosti, se zakazuje užití tzv. fikcí uznání podle § 114b a 114c občanského soudního řádu, rozsudků pro zmeškání podle § 153b občanského soudního řádu a platebních rozkazů podle § 172 a násl. občanského soudního řádu. Tyto instituty jsou vůči nezletilým příliš přísné a dostatečně nezohledňují ústavněprávní požadavek na jejich ochranu. V praxi běžné užívání těchto institutů lze navíc považovat za porušení participačního práva dítěte podle § 100 odst. 3 občanského soudního řádu.

Návrh obecně nebrání vydání rozsudku pro uznání proti nezletilému, pro kterého uznání může být v určitých případech procesně výhodné. Návrh pouze zakazuje, aby k vydání rozsudku pro uznání došlo v důsledku fikce uznání.

Chvíle nabytí svéprávnosti se posuzuje ke dni zahájení řízení nebo ke dni vstupu do řízení v případě, že nezletilý se stal účastníkem až v průběhu řízení. Jestliže nezletilý byl účastníkem řízení v době zahájení, ale v průběhu řízení nabyl zletilosti, je pro aplikaci pravidel rozhodující, zda je účastník nezletilým v době zahájení řízení (opačné pravidlo platí pro doručování podle navrhovaného znění § 50b, viz výše). Ustanovení by se tak měla aplikovat i po nabytí zletilosti. Jestliže nezletilý přestane být v průběhu řízení účastníkem (tj. dojde k záměně s plně svéprávným účastníkem), pravidlo by se nemělo uplatnit.

Lze se domnívat, že v případě kumulace účastníků řízení závisí při posuzování aplikace pravidel na tom, jestli se jedná o samostatné společenství (kdy by výhody požíval pouze nezletilý) nebo nerozlučné společenství (kdy se beneficium vztahuje na všechny účastníky).

K bodu 6 (§262c občanského soudního řádu)

Do části šesté občanského soudního řádu se doplňuje procesní vyjádření pravidla navrhovaného § 899a odst. 1 občanského zákoníku. Upraven by měl být postup uplatnění omezeného postihu majetku dlužníka podle občanského soudního řádu.

V první fázi řízení o výkonu rozhodnutí (exekučního řízení) se podle platné právní úpravy zvláště nezjišťuje (nedokazuje, nešetří), zda je majetek, který má být postižen, z právního hlediska v daném řízení postižitelný. Proti tomuto postupu je obecně možná obrana

prostřednictvím vylučovací žaloby (§ 267 občanského soudního řádu), návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí/exekuce (zejména § 268 občanského soudního řádu a § 55 exekučního řádu) – návrh na zastavení by měl být podán i poté, co byl žalobce úspěšný v řízení o vylučovací žalobě, nebo návrhu na vyškrtnutí věci ze soupisu (§ 68 exekučního řádu). Výjimku představuje pouze postižení majetku ve společném jmění manželů.

Systému obsaženému v platné právní úpravě a z ní vycházejícím stávajícím postupům v první fázi řízení o výkonu rozhodnutí/exekučního řízení tedy odpovídá, že majetek, který má být použit k uspokojení peněžité pohledávky ze závazku povinného vzniklého v době, kdy byl nezletilým (a nenabyl plné svéprávnosti), nebude předem zjišťován, a bude respektován výše uvedený obecný postup (postižení zjištěného majetku – následný návrh na zastavení výkonu rozhodnutí/exekuce, návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu). Současně se do občanského soudního řádu doplňuje, že vymezené pohledávky lze uspokojit pouze z určitého majetku dětského dlužníka. O tom a o možnosti podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí/exekuce by měl být povinný poučen v usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí. S ohledem na § 52 odst. 1 a 2 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční řád“), pak platí, že navrhovaná úprava se uplatní i v exekučním řízení, včetně poučovací povinnosti.

Lze si představit situaci, kdy povinný nabude v nezletilosti např. nemovitost dědictvím. Pokud by následně v jeho zletilosti vůči němu byl veden výkon rozhodnutí/vedena exekuce postižením majetku, hrozilo by narušení pořadí způsobů provedení výkonu rozhodnutí/exekuce podle § 58 odst. 2 exekučního řádu, resp. § 263 odst. 2 občanského soudního řádu. V takovém případě pravděpodobně výdělečně činný povinný nebude namítat nepostižitelnost majetku získaného po nabytí zletilosti s tím účelem, aby svůj dluh z dětství mohl splácet např. prostřednictvím srážek ze mzdy. Následné rozporování takto provedeného výkonu rozhodnutí/exekuce povinným by bylo třeba považovat za zneužití práva.

K článku IV (Přechodná ustanovení)

K bodu 1

Obecně platí, že jestliže nestanoví procesní předpis jinak, postupuje se podle účinné úpravy s tím, že dosavadní úkony zůstávají nedotčeny. Povaha navrhovaných změn občanského soudního řádu neodůvodňuje zvláštní odchylky od tohoto pravidla, které návrh vyjadřuje explicitně.

K bodu 2 a 3

Stanovují se pravidla pro řízení vedená proti osobám nezletilým, které nenabýly plné svéprávnosti (případně ji čerstvě nabyly) v den nabytí účinnosti zákona. Na tyto osoby se vztahuje beneficium navrhovaného § 262c občanského soudního řádu, o čemž musí být tyto osoby poučeny. Pravidlo se uplatní také ve vztahu k exekučním řízením (podle § 52 odst. 2 exekučního řádu). Exekutor tak bude mít povinnost poučit v písemném vyhotovení exekučního příkazu o možnosti podat návrh na zastavení exekuce, pokud postihuje majetek, který podle

zákona nelze postihnout, a to i v řízeních zahájených přede dnem nabytí účinnosti navrhovaného zákona, byl-li exekuční příkaz vydán ode dne nabytí jeho účinnosti.

K části třetí – účinnost

K čl. V

S ohledem na společenský význam urychleného řešení dětských dluhů a dalších spojených problémů se navrhuje stanovit relativně brzkou účinnost, a to na začátek roku 2021.

V Praze dne 17. srpna 2020

Předseda vlády:

Ing. Andrej Babiš, v.r.

Ministryně spravedlnosti:

Mgr. Marie Benešová, v.r.